

Subliminalne poruke u radijskom novinarstvu

Muzić, Gabriela

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:098947>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-18**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

Sveučilište Sjever

Završni rad, br. 129_NOV_2018

Subliminalne poruke u radijskom novinarstvu

Gabriela Muzić, 1148/336

Koprivnica, rujan 2018.

Prijava završnog rada

Definiranje teme završnog rada i povjerenstva

ODJEL	Odjel za novinarstvo		
PRISTUPNIK	Gabriela Muzić	MATIČNI BROJ	1148/336
DATUM	20. rujna 2018.	KOLEGIJ	Uvod u radijsko novinarstvo
NASLOV RADA	Subliminalne poruke u radijskom novinarstvu		

NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU	Subliminal Messages in Radio Journalism		
-----------------------------	---	--	--

MENTOR	Irena Radej Miličić	ZVANJE	doc. dr. sc.
--------	---------------------	--------	--------------

ČLANOVI POVJERENSTVA	1.	doc. dr. sc. Željko Krušelj
	2.	doc. dr. sc. Lidija Dujčić
	3.	doc. dr. sc. Irena Radej Miličić
	4.	doc. dr. sc. Iva Rosanda Žigo
	5.	

Zadatak završnog rada

BROJ	129_NOV_2018
------	--------------

OPIS

Rad se sastoji od triju cjelina. U prvoj se ukratko istražuje povijest radija, u drugoj se izlaže problem subliminalnosti u razmjerima u kojima je specifičan za radijsko novinarstvo, a u trećoj se usporedno analiziraju dvije radijske emisije dviju radijskih stanica i iznose rezultati usporedbe.

Zaključno se iznose opservacije i dokumentiraju različiti pristupi navedenih emisija i iznose zaključci s obzirom na recepcijske učinke na slušatelje.

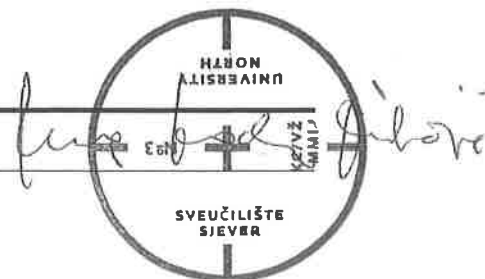
U radu je potrebno:

1. Izložiti povijest radija kao specifičnog, govornog medija u kojem se stvaraju vlastite slike u umu (za razliku od vizualnih medija)
2. Razmotriti problem subliminalnosti i objasniti ga s obzirom na radijski medij
3. Usporedno analizirati dvije radijske emisije odabrane za istraživanje
4. Osvrnuti se na analizu i komentirati rezultate raščlambe
5. Zaključno definirati recepcijske učinke kod slušatelja.

ZADATAK URUČEN
24.09.2018.

POTPIS MENTORA

SVEUČILIŠTE
SJEVER

Sveučilište Sjever

Novinarstvo

Završni rad br. 129_NOV_2018

Subliminalne poruke u radijskom novinarstvu

Studentica

Gabriela Muzić, 1148/336

Mentorica

Doc. dr. sc. Irena Radej Miličić

Koprivnica, rujan 2018.

Predgovor

Želim zahvaliti doc. dr. sc. Ireni Radej Miličić koja je prihvatila mentorstvo na temu *Subliminalne poruke u radijskom novinarstvu*. S obzirom da tema nije bila nimalo jednostavna, želim zahvaliti za svaki savjet, svaku sugestiju i svaku primjedbu. Ujedno želim zahvaliti za svako slobodno vrijeme koje je odvojila za moj rad.

Zahvaljujem od srca.

Sažetak

Subliminalne poruke nalaze se svuda oko nas – u slikama, pjesmama, razgovorima, oglasima. One su teško uočljive (što je i cilj ideje sublimnosti) da se provuku „ispod praga“. Proizvođači tih poruka žele, ili nehotice kroz ljudsku podsvijest unose svoje ideje. Upravo iz ovog razloga u Zakonu o elektroničkim medijima postoje pravila o subliminalnim porukama. Prema članku 16 svaka audiovizualna medijska poruka mora biti odmah prepoznatljiva te nije dozvoljena prikrivena komunikacija i korištenje podsvjesne tehnike, također u Zakonu o elektroničkim medijima navedeno je da audiovizualne komunikacije ne smiju dovoditi u pitanje poštivanje ljudskog dostojanstva i ne smiju promicati diskriminaciju na osnovi spola, rase, etičkog podrijetla, nacionalnosti ili uvjerenja; prema zakonu nisu dopušteni nikakvi oblici promicanja cigareta ili nekih drugih duhanskih proizvoda.

Medij subliminalnih radijskih poruka je govor kojim je izuzetno bitno prenošenje poruke. Poruka mora biti izravna i jasna kako bi slušatelj shvatio bit informacija. Radijska emisija navodi slušatelje da sami kreiraju sliku događaja. U medijskom govoru se prati dijalog novinara i sugovornika, sluša se koja se pitanja postavljaju, na koji način on odgovara, izbjegava li odgovor prikrivanjem ili skretanjem teme ili se stvara napetost tijekom konverzacije, te govori li dvosmisleno ili je agresivan i nadmen.

Subliminalne poruke možemo primijetiti u pauzi, intonaciji ili ritmu govora u razgovoru. S ciljem primjećivanja subliminalnih poruka potrebno je primijeniti vještinu čitanja „između redova“, što znači da slušatelj mora pažljivo slušati emisiju, te dobro poznavati materiju samog razgovora kako bi mogao otkriti postoji li išta prikrivenog u dijalogu između novinara i sugovornika. Veliku prednost u razotkrivanju prikriveno nametljivih poruka ima medijski pismena osoba koja razumije koncept svakog medija i njegovo djelovanje u javnosti.

Temeljni koncept istraživanja svodi se na otkrivanje subliminalnih poruka uz komparativnu analizu intervjua u emisijama Prvog programa Hrvatskoga radija i Radio Varaždina.

Ključne riječi: Subliminalne poruke, medij govora i dijaloga, Hrvatski radio 1, Radio Varaždin

Sadržaj

1.	Uvod.....	1
2.	Razvoj radija	3
3.	Medij govora i dijaloga.....	4
4.	Simboli i značenje.....	5
4.1.	Pojam i značenje subliminalne poruke	5
4.2.	Subliminalna tehnika oglašavanja	6
4.3.	Zakoni o subliminalnim porukama	6
4.4.	Političke kampanje	7
5.	Hrvatski radio - HR1	9
5.1.	Emisija <i>A sada Vlada</i>	9
5.2.	<i>A sada Vlada</i>	10
5.3.	Subliminalne poruke	17
6.	Radio Varaždin	19
6.1.	Emisija <i>Intervju tjedna</i>	20
6.2.	<i>Intervju tjedna</i>	20
6.3.	Subliminalne poruke	31
7.	Komparativna analiza	33
8.	Zaključak	35
6.	Literatura.....	36

1. Uvod

Radio je ostao neizostavan medij iako tehnologija iz dana u dan sve više i brže napreduje. On svoje mjesto među medijima ne napušta, čvrsto stoji i opstaje. Iako je pojava interneta poljuljala opstanak svih medija, pa tako i radija i dalje su postojani. Radio je srastao s internetom te je tako omogućio slušateljima da određenu radijsku postaju slušaju u vrijeme kada i gdje njima odgovara. To je jednostavan i konstantan medij.

Prva radijska frekvencija započela je s radom u Sjedinjenim Američkim Državama. KDKA je prva radijska postaja u Pittsburghu koja je započela stalno emitiranje. Radio je neizmjernom brzinom zadobio povjerenje građana pa su prijammici bili neizostavni u svakom domu. Na samim počecima mnogi političari su koristili ovaj medij kako bi se reklamirali i približili glasačima.

Radijske emisije privlače slušatelje preko medijskog govora. Radio je medij u kojem nije bitna slika, nego ton, stoga je bitan način razgovora. U ovom mediju bitno je imati ugodan glas, ritam i intonaciju koja ulijeva povjerenje slušatelju. Publika koja sluša radio i radijske emisije sama stvara sliku o događaju. Radio omogućuje slušateljima da razvijaju svoju spoznaju. Napretkom tehnologije moguća je i interakcija među između novinara i slušatelja. U određenim situacijama potreban je dijalog putem kojeg će se doći do rješenja postavljene teme.

U svakom mediju postoje subliminalne poruke na koje slušatelji ili gledatelji podsvjesno reaguju. Teško je otkriti subliminalne poruke jer su one ugrađene s ciljem da ih uoči podsvijest, ali da na njih ne reagira. U Republici Hrvatskoj postoji Zakon o elektroničkim medijima u kojem jasno stoji članak o prikrivenim porukama. Prema članku 16 audiovizualna komunikacija odmah mora biti prepoznatljiva, također stoji da nisu dopuštene prikrivene poruke i ne smije se koristiti podsvjesnim tehnikama.

Ideja ovog završnog rada jest istražiti postoje li subliminalne poruke u radijskom novinarstvu, te na koji način ih možemo prepoznati. Kako bi se došlo do lakšeg shvaćanja subliminalnih poruka potrebno je razumjeti sam medijski govor u medijima, u ovom slučaju je to radijska emisija. Za istraživanje u završnom radu proučene su dvije radijske postaje, javna postaja Hrvatski radio te komercijalna postaja Radio Varaždin. Radna pretpostavka je da će se pokazati postoje li subliminalne poruke ili ne.

Za rad je korištena domaća literatura, internetske stranice i knjige. Uvod je vezan za povijest i razvoj radija i ispituje na koji način funkcionira ovaj medij, a potom se istražuje funkcionalnost medijskog govora.

2. Razvoj radija

Početak Prvog svjetskog rata usporio je razvoj radija u Europi. Radio je služio kao oružje propagande i to najčešće u totalitarnim režimima: komunizam, fašizam i nacizam. U to vrijeme radio je korišten za promoviranje tadašnje političke moći (Najbar-Agičić, 2015: 198).

U ranoj fazi stvaranja radijskih postaja politika je bila izrazito važan dio informativnog sadržaja. Radio bijaše važan politički faktor gdje se reklamiraju političke stranke. Politička je emisija bila ograničena na sat vremena dnevno. Teme su morale biti za širu zajednicu, a tekstovi govora bili su dostavljeni prije emisije. Talijanska radiofonija je bila prvi primjer politizacije radijskih sadržaja. Za politizaciju sadržaja bio je zaslužan Mussolini koji je bio na vlasti u vrijeme fašizma. Svaka informacija morala je biti isključivo u korist njegove vlasti. U Njemačkoj je situacija bila ista kao kod Talijana. Vlasti su radio i ostale medije držali pod državnom kontrolom.

U Velikoj Britaniji 1922. godine počelo je emitiranje jednog od najprestižnijih radijskih postaja – British Broadcasting Corporation, skraćeno BBC. Na mjesto direktora 1923. godine dolazi John Reith koji je smatrao da radio može opstati samo ključnim kriterijima kvalitete i da mu zadaća mora biti informirati, obrazovati i zabaviti. Ovakav način izvještavanja naziva se reithovski model. Model Johna Reitha uzor je svim europskim državama.

U Sjedinjenim Američkim Državama poznati predsjednik Franklin Delano Roosevelt dobio je naziv „radijski predsjednik“. Naime, zbog bolesti se nije mogao pojavljivati u javnosti i iskoristio je radio kao dobar način da se približi svojim građanima. Tako je i u SAD-u radio postao važan faktor za politiku.

U Sjedinjenim Američkim Državama radijske postaje preuzimaju privatne kompanije. U Europi je 30-ih godina radiofonija podržavljena, odnosno prešla je u državno vlasništvo. Uvedena je pretplata te zabrana reklamiranja. Većinu programa činila je glazba, financijski, sportski i vremenski izvještaji. U radijskim emisijama postojale su i igrane radijske produkcije, odnosno čitane su drame i romani (Najbar-Agičić, 2015: 196-197).

3. Medij govora i dijaloga

Javno komuniciranje razvilo se ponajprije zbog vladara kako bi svojim podanicima prenosili informacije za oblikovanje ponašanja. Velikim dijelom javno komuniciranje bilo je mitske prirode, informacije su najčešće bile vezane za mitologiju. Opisivali su porijeklo vladara te se tako učvrstio vladarski autoritet. Zbog toga je vrlo važan medij govora koji prenosi informacije od iznimne važnosti za javnost (Plenković, 1993: 21).

Radio je medij komunikacije i zajedništva. Naime, radio djeluje na principu dualnosti. Pojam dualnosti označava razmjenu poruka i medijsku dužnost dijeljenja sadržaja široj javnosti (Zgrabljić Rotar, 2007: 21). Poruka koja se šalje putem radija razmjenjuje se u zajednici i dijeli se unutar nje.

Radio je medij koji se kao i svi drugi mediji može definirati kroz političku, ekonomsku, kulturnu funkciju ovisno o publici. Ne naziva se masovnim medijem samo zbog tehnoloških mogućnosti već i zbog održavanja društvenih vrijednosti i zadovoljavanja ljudskih potreba. Glavna funkcija medija jest proizvodnja poruka ili sadržaja koji sadrže informativni ili kulturni sadržaj. Simbol je komunikacija koja pomaže ljudima da se bez razgovora razumiju, novija tehnologija pokazuje da su to emotikoni. Uz simbole se još koriste fotografije i neverbalna komunikacija.

Zbog svakodnevne prisutnosti radio je dio masovne kulture i taj način korištenja medija prihvatila je većina ljudi. Sadržaj koji radio plasira mora biti prilagođen publici što znači da sadržaj treba biti popularan i zabavan bez obzira radi li se o vijestima, dijalogu ili glazbi. Oglašivači često postavljaju pitanje je li radio prisutan u današnje vrijeme s obzirom na to da je vizualna komunikacija najčešći način informiranja. „Statistički podaci pokazuju porast broja radijskih postaja u nas i u svijetu (u SAD-u se broj radijskih postaja povećao u odnosu na 1980. za 22%)“ (Zgrabljić Rotar, 2007: 21) (Barlett, 1995: 31). Radio je nezaobilazan medij i sveprisutan je kod mlađe i starije generacije. Radio je za svakoga neka vrsta rituala. Mlada dobna skupina radio najčešće sluša zbog glazbe koja je povezana sa spolom, godinama, kulturom ili društvenim položajem, glazbeni stil povezuje ih s grupnom pripadnošću. Publika starije dobi sluša informativne programe, a slušaju ga zbog osjećaja pripadnosti, uključenosti i samopoštovanja.

Govor putem radija potiče slušatelja da stvori svoju sliku događaja koju voditelj opisuje te tako postaje sudionik komunikacije. Snaga govora i izražaja može biti i iznimno opasna za slušatelja. Zgrabljić Rotar daje primjer Orsona Wellesa i njegove radiodrame *Rat svjetova – War of the Worlds* iz 1938. godine. „Slike koje su slušatelji sami stvorili na temelju riječi koje im je Welles uputio putem etera, djelovale su na njih mnogo snažnije nego što se moglo očekivati“

(Zgrabljic Rotar, 2007: 22). Rat svjetova Orsona Wellesa je radiodrama koja je uspjela izazvati neviđenu paniku među američkim stanovništvom, uvjerljivom glumom, uključivanjem astronoma u program, izvještaj reportera s mjesta događaja i razni tehnički zvukovi. (<https://dnevnik.hr/tema/rat+svjetova/>)

Radio je temelj dijaloga između novinara i sugovornika. Vođenje dijaloga se ne argumentira s pozicije nepogrešivosti. Mozak realizira informacije koje su prenošene dijalogom među sugovornicima, probire ih i stvara vlastito mišljenje. Čovjek nikada nije potpun u svom znanju te svakim danom iznova uči i izgrađuje osobni stav. Dijalog očekuje zaključak prema kojem će ići svi sugovornici, s istim ciljem i ravnopravno (Zgrabljic Rotar, 2007: 126). Cilj dijaloga je da se različitim stajalištima ljudi dođe do rješenja za određeni problem. Dijalog novinara i sugovornika treba biti takav da pitanjima i potpitanjima sugovornik pronađe način za rješavanje određenog problema, to je najčešće prikazano u raspravljačkim emisijama.

Postoji izraz *dijaloška alijenacija* – izraz opisuje strah od dijaloga. Naime, osoba koja strahuje od dijaloga izbjegava stupati u kontakt s drugima zbog prisutnog straha od druge osobe i zbog straha od ne prihvatanja vlastitog mišljenja. Uz strah postoji i izraz dijaloška nada, kada osoba priželjkuje pronalazak rješenja kroz više različitih mišljenja. Godine 1975. provedeno je istraživanje koje pokazuje da puno više ljudi strahuje od dijaloga nego od rasprave, polemike, konverzacije i debate (Zgrabljic Rotar, 2007: 130-131). Dijalog zahtjeva da obje strane budu saslušane i da se uzme u obzir tuđe mišljenje. Valja napomenuti da je situacija s raspravom ponešto drugačija. Tijekom rasprave sugovornici s raznih stajališta iznose svoja mišljenja i svatko od njih očekuje da se njegovo mišljenje uvaži.

4. Simboli i značenje

Znanost, umjetnost, religija i druga društvena područja ljudskog života ispunjena su simbolima, točnije simboličkim sustavom koji omogućuje ljudima da prepoznaju, razumiju, povežu te organiziraju život i svakodnevicu. Simbol je pojam koji se koristi u raznim humanističkim znanostima (<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=55997>). Simbol može biti ime ili slika koja svakodnevno okružuje ljude, i svako ime i svaka slika ima svoje značenje. Postoje simboli koji se ne mogu lako definirati te ostaju neodređeni, nepoznati i teško uočljivi. Kako bi se subliminalne poruke uočile važno je poznavati simbole i znakove. Dekodiranje zahtjeva razumijevanje i poznavanje značenja riječi. Dakle nije bitno što je izrečeno nego što je zapravo značilo. Značenje u većini slučajeva varira između sugovornika, pisca ili publike. Svaka osoba na svoj način percipira događaj, sliku ili zvuk (<https://hrcak.srce.hr/106397>).

4.1. Pojam i značenje subliminalne poruke

Subliminalne poruke nastoje djelovati kroz podsvijest gledatelja ili slušatelja. Pojam subliminalan dolazi od riječi „sub“ i „limen“ što doslovno znači ispod praga, odnosno ispod granice. Sam pojam ispod praga označava nešto skriveno odnosno nešto što se ne vidi dok se ne istraži. To je informacija koja nije u dosegu ljudske percepcije. Takve poruke su najčešće signali umetnuti u neki drugi oblik kako bi zaobišli normalnu granicu ljudskog opažanja. Ljudi nesvjesno primaju informacije koje se ne mogu izravno reći ili prikazati.

Takve poruke zaobilaze svjesnu percepciju konzumenata medija kako ne bi imali vremena za prosudbu. Nešto što čovjek ne primjećuje ne znači da razum nije registrirao. Takve poruke najčešće su prikazane velikom brzinom, neprimjetnom glazbom. Sve što mozak primijeti i shvati čovjek može prosuditi, ocijeniti ili kritizirati (<https://hrcak.srce.hr/106397>).

Subliminalne poruke najčešće se koriste u oglašavanju, ali je takav pristup konzumentima medija neetički te nije u skladu s dostojanstvom čovjeka (<https://blog.vecernji.hr/ratko-martinovic/zakoni-o-subliminalnim-porukama-hrvatska-zabranjuje-podsvjesno-oglasavanje-3971>). Ljudi su u tim trenucima bespomoćni s obzirom na to da se sve odvija kroz podsvijest. Mediji se trebaju držati kriterija istinitosti te štiti dostojanstvo pojedinca. Postoje zabavni oglasi koji kroz glazbu, videospotove ili slike prodiru do mlade populacije.

4.2. Subliminalna tehnika oglašavanja

Korištenjem subliminalne tehnike masovni mediji putem slike ili naziva te drugim marketinškim trikovima privlače potrošače.

Godine 1957. istraživač James Vicary je za vrijeme filma „Piknik“ proveo eksperiment. Naime, na neprimjetan način na platnu su se prikazivale poruke „Gladan? Jedi kokice. Pij Coca Colu.“ Završetkom ovog eksperimenta rezultati su pokazali da je došlo do veće prodaje kokica i Coca Cole. Nakon ovog eksperimenta fenomen sublimiranog oglašavanja poprimio je velike razmjere te su prikrivene poruke postale sve učestalije (<https://hrcak.srce.hr/106397>).

Godine 2002. Borut Zajc se usredotočio na razloge prikrivenog oglašavanja. Jedan od razloga zašto se oglašivači koriste prikrivenim oglašavanjem je jeftinije oglašavanje od korektnog. Prikriveno oglašavanje ima različiti utjecaj od korektnih, odnosno pravih reklamnih. Također, neki proizvodi se ne mogu korektno oglašavati koji su propisima zabranjeni, stoga se koriste prikrivene poruke (<https://hrcak.srce.hr/87876>). Stručnjaci su napravili istraživanje o subliminalnim porukama pokušavajući otkriti utječe li to na ljude. U provedenom istraživanju stručnjaci su zaključili da ovakve poruke ne djeluju na ljude i njihov život. Znanstvenici još nisu ustanovili da je neka poruka utjecala na ponašanje pojedinca (<http://www.mnovine.hr/lifestyle/obiteljski-kutak/subliminalne-poruke-sto-nam-podvaljuju/>).

4.3. Zakoni o subliminalnim porukama

Većina zakona o subliminalnim porukama najčešće se vezuju za američku regulativnu praksu, ali i Republika Hrvatska ima zakone o subliminalnim porukama. Mnogi zakoni diljem svijeta zabranili su upotrebu subliminalnih poruka vodeći se zakonom o ljudskim pravima.

Na temelju Vicaryjevog eksperimenta sudac Whitehead je napisao izvještaj i vlastito tumačenje o subliminalnim porukama koje utječu na podsvijest. „Podsvijest je najdelikatniji dio najdelikatnijeg aparata u čitavom svemiru. Nije namijenjen za namještanje i izokretanje radi bolje prodaje kokice ili bilo čega drugog. Nema ništa važnije u suvremenom svijetu od privatnosti ljudske duše.“ (<https://blog.vecernji.hr/ratko-martinovic/zakoni-o-subliminalnim-porukama-hrvatska-zabranjuje-podsvjesno-oglasavanje-3971>)

Zakonu Republike Hrvatske jasno naznačuje zabranu subliminalnih poruka. Članak 16 navodi četiri bitne stavke koje navode da: *audiovizualna komercijalna komunikacija mora biti odmah prepoznatljiva kao takva* (ZEM, NN 94/13; st. 1; čl. 16); *nisu dopuštene prikrivene audiovizualne komercijalne komunikacije* (ZEM, NN 94/13; st. 2; čl. 16); *audiovizualna komercijalna komunikacija ne smije koristiti podsvjesne tehnike* (ZEM, NN94/13; st. 3; čl. 16);

audiovizualne komercijalne komunikacije ne smiju: dovesti u pitanje poštivanje ljudskog dostojanstva; uključivati ili promicati bilo kakvu diskriminaciju na temelju spola, rase, etničkog podrijetla, nacionalnosti, vjere ili uvjerenja, invalidnosti, dobi ili spolne orijentacije; poticati ponašanje koje je štetno za zdravlje ili sigurnost; poticati ponašanje koje uvelike šteti zaštiti okoliša (ZEM, NN94/13; st. 4; čl. 16); nisu dopušteni svi oblici audiovizualnih komercijalnih komunikacija koje promiču cigarete i druge duhanske proizvode (ZEM, NN 94/13; st. 5; čl. 16).

Prema zakonima vidljivo je da ovakva vrsta manipulacije nije dozvoljena, čovjek u svakom trenutku treba biti upućen u ono što se događa oko njega. Najvažnije načelo ljudske slobode i izražaja ne smije zakinuti niti jedan medij, niti oglašivač ili proizvođač. Čovjek je slobodan i sposoban razumjeti i razlučiti, stoga se subliminalne poruke ne smiju nametati.

4.4. Političke kampanje

Političke elite koristile su subliminalne poruke kako bi privukle publiku, odnosno glasače tijekom kampanje. Jedna od najupamćenijih priča je iz 2000. godine kada je predsjednik SAD-a bio George Bush. Za vrijeme predsjedničkih izbora koristio se subliminalnim porukama, ali u negativnu svrhu za protukandidata Alu Goreu.

Subliminalnu poruku uočio je jedan od gledatelja, kada je za vrijeme najave plana Bushovog protukandidata na ekranu pisalo „Štakori“. Gledatelj je hitno kontaktirao novinare koji su napali kampanju Georgea Busha za plasiranje subliminalne poruke. Na što su napadnuti uvjerali kako je ta pojava subliminalne poruke slučajnost te da oni s natpisom nemaju nikakvu poveznicu. To je jedna od najkontroverznijih situacija na političkoj sceni (<http://www.mnovine.hr/lifestyle/obiteljski-kutak/subliminalne-poruke-sto-nam-podvaljuju>).

5. Hrvatski radio – HR1

Republika Hrvatska je osnivač Hrvatske radiotelevizije. Matična postaja nalazi se u Zagrebu, sa svoja tri programa, pod njihovim vodstvom je također lokalni Radio Sljeme. Osim u Zagrebu Hrvatska radiotelevizija djeluje i u Rijeci, Puli, Splitu, Dubrovniku te Osijeku. Sami počeci sežu iz 1926. godine kada je započelo emitiranje Radio Zagreba. Ivo Stern je bio glavni inicijator za pokretanje Radija Zagreb uz nekolicinu uglednih suradnika koji su radili na razvoju radija u Hrvatskoj. Predsjednik društva postao je astronom i fizičar Oton Kučer (<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=26414>).

Osamostaljenjem Republike Hrvatske, Sabor je 1990. godine izglasao zakon o preimenovanju Radiotelevizije Zagreb u Hrvatsku radioteleviziju. Stupanjem demokracije na vlast u Ustavu su prihvaćene odredbe o slobodi medija. Tijekom 1990-ih godina tadašnje vlasti su nastojale zadržati kontrolu te su čvrsto upravljale HRT-om.

Poslije završetka rata Republika Hrvatska je morala dokazati stvarnu namjeru demokratizacije elektroničkog medijskog prostora. Godine 1994. donesen je novi Zakon o telekomunikaciji. Hrvatska radiotelevizija financira se preko pristojbi koje je dužan plaćati svaki građanin Republike Hrvatske. Obaveza Hrvatske radiotelevizije je emitirati emisije od općeg javnog značenja. Hrvatski radio ima tri nacionalna programa, prva dva programa imaju široki opseg tema, a treći program je namijenjen slušateljima koji preferiraju teme o znanosti i kulturi. Hrvatski radio najstarija radijska mreža u Hrvatskoj (Najbar-Agičić, 2015: 206).

5.1. Emisija *A sada Vlada*

Emisija *A Sada Vlada* je emisija koja se emitira srijedom. Ovu emisiju vode i uređuju urednici informativnog programa Hrvatskog radija. Emisija obuhvaća sve aktualne teme i goste iz područja rada Vlade Republike Hrvatske (<https://radio.hrt.hr/emisija/a-sada-vlada/692/>). U ovoj emisiji najbitnije je informirati građane Republike Hrvatske o aktualnim problemima kojima se bavi Vlada.

5.2. *A Sada Vlada*

Transkript emisije *A sada Vlada* preuzet je iz istoimene emisije koja se emitira na Prvom programu Hrvatskoga radija

Voditelj: Poštovani slušatelji i gledatelji Hrvatske radiotelevizije, dobro vam jutro u emisiji smo *A sada Vlada*, naš je današnji sugovornik ministar pravosuđa gospodin Dražen Bošnjaković. Dobro došli.

Bošnjaković: Dobro jutro!

Voditelj: Ja sam Marin Erak, a osnovna tema o kojoj ćemo danas govoriti je takozvani paket reformskih zakona, drugo čitanje sutra je na vladi, ali prije toga ministre Bošnjaković nekoliko pitanja koji se nameću sama od sebe kroz koje javnost i percipira, hajdemo to tako reći, dio sudstva i pravosuđa općenito. Dakle, slučaj Mamić, nepravomoćno osuđen na šest i pol godina, dan prije otišao se, kaže, pomoliti u Međugorje, vratio se nije. Sada je naloženo raspisivanje tjeralice, uhidbeni nalog, što možemo očekivati?

Bošnjaković: Pa vidjet ćemo kako će ta cijela procedura, kojim tijekom će ići. U svakom slučaju on ima državljanstvo očigledno Bosne i Hercegovine i ima državljanstvo Republike Hrvatske. Izrečena je prvostupanjska presuda, on je trenutno na području, teritoriju Bosne i Hercegovine. Tjeralica je otišla, a mi kao ministarstvo pravosuđa dostavljamo svojim kolegama u Bosni i Hercegovini, a oni će tada sukladno svojim zakonima utvrditi ima li uvjeta za izručenje ili nema. Načelno, oni također štite na neki način svoje građane od izručenja, ali mi imamo jedan potpisani međudržavni sporazum između Hrvatske i Bosne i Hercegovine. U kojem se kaže da ćemo, vođeni motivima da se suprotstavimo i da se borimo protiv organiziranog kriminala pranja novca i takvih teških djela. Da ćemo u tim slučajevima izručivati jedni drugima, kada su građani opterećeni takvim presudama i optužbama. Suradnja, moram reći na tom planu nije do sada dala neke značajne rezultate, ali izručenje je bilo i u odnosu s naše strane spram Bosni i Hercegovini, a i također s druge strane. Ovdje ne mogu reći što će se dogoditi i kako će njihova odlučivati, ali vidjet ćemo.

Voditelj: U cijeloj priči na stvari je taj sporazum iz 2012., navodno je riječ o par mjeseci. On je potpisan u studenome 2012., a inkriminirana radnja koja se stavlja na teret Mamiću su iz kolovoza navodno se odnosi na onaj dio zapriječene kazne deset godina i više, ubiti ne može ga se izručiti. Hoćete li vi konkretno zatražiti izručenje i kada?

Bošnjaković: Da, naravno. To izručenje traže naša pravosudna tijela u ovom konkretnom slučaju je to sud. Sud u Bosni i Hercegovini će tada o svim ovim činjenicama koje ste vi navodili odlučivati dali je to djelo, koje je zapravo u našoj presudi, je li ono sadržano u okvirima sporazuma, vrijeme počinjenja, kazna i nakon toga će oni donijet odluku to je evo na pravosuđu.

Voditelj: Ne znamo sa sigurnošću je li on ima to državljanstvo ili nema, to će se utvrditi negdje drugdje. Vjerojatno će ga policija pozvati tamo na obavijesni razgovor i utvrditi sve te informacije, ali nije slučaj Mamić zapravo jedini, znamo u povijest što se sve događalo. Je li potrebno možda na neki način urediti to područje. Čuli smo od vašeg prethodnika gospodina Orsata Miljenića jedan prijedlog, da se zapravo na neki način ograniči odlazak i mogućnost odlaska ljudi koji su pod takvim teškim optužbama iz zemlje. Je li to nešto realno, je li se razmišlja u budućnosti o takvim stvarima.

Bošnjaković: Pa to nije stvar normativnih promjena mi i danas imamo u zakonima mogućnost izricanja ovih mjera opreza. To se netko mora javljati na sud ili u policijsku postaju u nekom vremenskom razdoblju, da mu se oduzmu dokumenti da ne može prijeći granicu i takve stvari. Samo je to stvar prosudbe u svakom konkretnom slučaju. Mora se na neki način izmjeriti koliki je rizik da netko ode, pa onda djelovati s takvim mjerama. Nije to nešto što mi nemamo, nego je pitanje.

Voditelj: Nije pitanje primjera.

Bošnjaković: U ovom konkretnom slučaju ovdje se radilo da je okrivljenik surađivao sa sudom, da je uredno dolazio na rasprave koliko smo svi vidjeli.

Voditelj: I otišao je u Bosnu i Hercegovinu kao slobodan čovjek.

Bošnjaković: Tako je. To je procjena suda je li to tada trebalo ili to tada nije trebalo i na kraju ćemo vidjeti u cijelom ovom postupku kakva će biti odluka s tim da tu ima još jedan detalj. Ja sutra imam sastanak i meni u goste dolazi ministar pravde Bosne i Hercegovine pa ćemo se između ostalog malo dotaknuti i tog sporazuma i raznih drugih otvorenih pitanja.

Voditelj: Hoće doći do nekih izmjena?

Bošnjaković: Vidjet ćemo, na samom sastanku sigurno neće doći do izmjena. Ali otvorit ćemo to pitanje, ja bih rado da možda eksperti s naše strane i eksperti sa strane Bosne i Hercegovine da vide da unaprijedimo tu našu suradnju jer puno toga se u povijesti dogodilo što nije interes Hrvatske niti interes Bosne i Hercegovine da prelaskom granice budemo i mi i oni utočište za neke ljude koji su se ogriješili u zakonu bilo to u Hrvatskoj bilo to u Bosni i Hercegovini.

Voditelj: Tu je pitanje i istraga optužnice oko ratnih zločina?

Bošnjaković: To je itekako otvoreno pitanje o tome razgovaramo i o tome ćemo voditi računa svakako.

Voditelj: Druga stvar, danas pripadnici referendumske inicijative o pravednijem izbornom zakonu, kako oni kažu, će u sabor donijeti te svoje potpise blizu 400 000. Što vi planirate, kako će se to razvijati i treba li se ići na referendum, trebaju li ta pitanja ići na ustavni sud.

Bošnjaković: Proces prikupljanja potpisa je završio, skupljanje broja potpisa to će se utvrditi u ovoj proceduri koja je u nadležnosti ministarstva uprave, utvrdit će se točan broj. Vrlo vjerojatno je da će ustavni sud biti u poziciji da odredi jesu li pitanja u skladu s ustavom, je li taj referendum sukladno ustavu moguć ili nije. Ako mene pitate i nekakav moj stav o svemu tome, moram reći da mi određena pitanja u cijeloj toj priči su apsolutno neprihvatljiva, nije mi prihvatljivo da bi bio referendum vezan za Istanbulsku konvenciju. To je konvencija koju je naš Hrvatski sabor ratificirao i koja se zapravo bavi pitanjem zaštite žena od nasilja, zaštite obitelji od nasilja i ja mislim da tako nešto stavljati na referendum zaista nije u redu. Pitanje je također

prava pripadnika nacionalnih manjina gdje smo mi donijeli ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina, gdje smo zapravo pokazali i dosegнули vrlo visoke standarde u funkcioniranju društva i unutar društva nacionalnih manjina sada prelazimo neki drugi sustav, mislim da isto nije dobro. Što se tiče ovih izbornih pravila tu isto ima određenih pitanja, ja osobno nemam problem s preferencijskim glasovima. Na kraju krajeva i Hrvatska demokratska zajednica je ta koja je uvela taj oblik glasovanja. Moram reći da spuštanje izbornog praga na četiri posto mislim da ne bi bilo dobro za naše društvo, jer jako je važno zapravo imati model koji osigurava stabilnost upravljanja društvom. Mi danas vidimo da naš sabor ima veliki broj političkih stranaka na sceni, da je teško formirati vladu koja upravlja društvom i to zapravo nije dobro. Četiri posto bi dovelo do jedne velike disperzije u principu ponovno u saboru političkih stranaka, veliki broj bi bio i jako bi se teško dogovorili oko bilo kojeg pitanja što vidimo da je problem.

Voditelj: Znači možemo zaključiti da će ta referendumska pitanja završiti na ustavnom sudu koji će nešto reći o njima, ali istodobno je moguće da daju neke upute što se tiče zakonske regulative možda o budućim referendumima. Mislite li da se tu nešto treba mijenjati?

Bošnjaković: Ja mislim da treba nakon ovoga izanalizirati naše zakonodavstvo kako vezano za referendum tako i treba uvesti određeni red. Prvenstveno mislim da bi bilo dobro odrediti o kojim pitanjima uopće možemo razgovarati na referendumu. Ja, osobno, smatram da međudržavni sporazumi i konvencije koje ratificiramo u saboru to ne bi trebala biti tema, pravo nacionalnih manjina isto nisam siguran da je to tema, ali slažem se da nakon ovog.

Voditelj: Jeli nešto na tragu ovih SDP-ovih prijedloga?

Bošnjaković: Moram priznat da ne znam koji su SDP-ovi prijedlozi, ali nakon ovog treba sjesti za stol i nekako širim konsenzusom postaviti to pitanje.

Voditelj: Dobro, vidjet ćemo se što će se dogoditi oko toga, vratimo se mi onim osnovnim stvarima u kojima smo se zapravo i našli. Dakle, pakt zakonskih prijedloga konačnih prijedloga koji bi trebali unaprijediti naš sustav na više razina. Konačni prijedlog o izmjenama i dopunama zakona, o sudovima, dakle povećanje učinkovitosti, osiguranje ravnomjerne opterećenosti sudaca. Poprilično dugo se priča o tome ovo bi kao konačni prijedlog trebao biti sutra na vladi, dalje na saboru. Hoće li stvarno unaprijediti sustav?

Bošnjaković: Mi vjerujemo da hoće. Kao što vidite taj set od šest zakona on je prošao prvo čitanje i u saboru, sad smo ga stavili i u drugo čitanje, prošao je javnu raspravu i za drugo čitanje. Sutra je to na sjednici vlade, nakon toga upućujemo ga u saborsku proceduru i mislim da će to donijeti do 15.07. prije ove ljetne stanke u radu sabora. Kao što vidimo trendovi u rješavanju trendova nisu loši, oni su pozitivni. Mi svake godine više predmeta u pravosuđu riješimo nego što ih primimo i zapravo bilježimo svake godine smanjenje broja onih starih zaostalih neriješenih predmeta. Ovim mjerama želimo pojačati te trendove, da imamo što manje

neriješenih predmeta i da nam predmeti koji su u tijeku da se oni brže rješavaju. I sad samo u par rečenica da kažem koji je smisao cijelog ovog paketa mjera. Unutar cijelog sustava vidimo da nam suci nisu jednako opterećeni. Ovi na prekršajnom sudu bilježimo unazad tri četiri godine veliki pad predmeta i oni zapravo nemaju dovoljno predmeta. I tu spajamo prekršajne sudove s općima, općinskim. Izuzev Zagreba i Splita što smo i najavili da u većim gradovima, to su dva najveća grada njih ćemo tu ostaviti. Ovi svi suci će postati suci općinskih sudova u okviru koji će raditi prekršaj, bit će odjel za prekršaj a oni koji nemaju dovoljan predmeta bit će raspoređeni na druge odjele bilo kazneno bilo civilno ili tako nešto. S tim da ćemo ih naravno pripremiti za to kroz pravosudnu akademiju neće to biti preko noći. I napraviti ćemo jednu novu mrežu sudova na taj način. Sad imamo ukupno općinskih i prekršajnih sudova 46 nakon ovoga ćemo smanjiti broj na 34. Imat ćemo dakle više sudove i ono što je važno kroz ove zakone jačamo one stalne službe iznad sjedišta suda. Kažem, imamo jedan sud on je u nekom centru, ali želimo da se u principu proces te radnje i rasprave dešavaju i izvan centra kako bi građanima bili na usluzi da oni ne moraju putovati.

Voditelj: Zapravo u cijeloj priči to se radi da se građanima omogući lakši pristup pravosuđu, ali i što manje stresa u krajnjem slučaju već kad jesu tako stresne situacije da se to svede na minimum.

Bošnjaković: Isto jedna slaba točka u tom nizu je imenovanje sudaca tu što se tiče tog rada službenog vijeća.

Voditelj: Transparentnost i objektivnost. Vidimo da je bilo nekakvih, sad u zadnje vrijeme, na županijskom sudu čini mi se u Zagrebu prigovora oko imenovanja sutkinje

Bošnjaković: Je, bile su one odluke državnog službenog vijeća koje nisu baš poštivale redosljed na ljestvici koji se ustanovljuje brojem bodova koje neki kandidat dobije. I izabrani su neki kandidati sa 70 mjesta data im je prednost u odnosu na one koji su bili više rangirani i ustavni sud je te odluke stavio izvan snage. Tako da će državno službeno vijeće te odluke morati ponoviti, odlučivanje. Mi tu želimo napraviti jedan transparentni sustav i želimo ubrzati ta imenovanja da to ne bude po godinu dvije, već da se to u šest mjeseci završi i hoćemo da se primarno poštuju bodovi koje netko zaradi na neki način da tako kažem. Kod ocjenjivanja mi smo opet uveli promjene da budu dominantne i kvalitetne kako taj sudac radi i kvantiteta koliko predmeta obavlja i one aktivnosti vezane za odjel znanstvenih radova, sve to treba biti transparentno i s bodovima i onda kad zauzme mjesto na ljestvici onda u okviru toga državno službeno vijeće treba odlučiti koga će imenovati. S tim da poštuju ustavnu odredbu ovaj put koji kaže da nisu oni samo statističari nakon što se zbroje bodovi nego i oni imaju prvo na razgovoru ocijeniti dali neki kandidat ima više motiva, hoće li bolje odgovoriti na zadaće tog nekakvog mjesta na nekakvom sudu i u okviru toga trebaju odluku donijeti, ali oni nju trebaju

onda i obrazložiti da se točno zna zbog čega ste izabrani vi, a ne ja. Možda kandidat ima više bodova, a oni će reći mi smatramo nakon razgovora da ovaj iako ima nešto malo manje bodova da je on pogodniji za to mjesto. To se treba onda točno obrazložiti da znamo i vi i ja zašto neki od nas ima prednost. Unijeli smo i promjene vezane za izbor predsjednika vrhovnog suda i glavnog državnog odvjetnika, to ste vidjeli da smo se mučili poprilično s procedurom oko izbornika predsjednika vrhovnog suda da nekih transparentnih kriterija javnih poziva nije bilo sad smo sukladno nekim naputcima Greco unijeli odredbe da to bude vrlo transparentno kada se raspisuje javni poziv da se mora dostaviti životopis. To je ubuduće, a sada imamo predsjednika vrhovnog suda po proceduri koja je važeća, imamo novog glavnog državnog odvjetnika koji je također izabran po proceduri koja je važeća. Mislim da su oba dobra rješenja, ali drugačiju ćemo ubuduće imati proceduru da bude malo transparentnije i jasnije i da ne ostavlja prostora za bilo kakve kalkulacije.

Voditelj: Kad već govorimo o novim čelnim ljudima na vrhovnom sudu i državnom odvjetništvu, evo čim su došli ubiti su naišli na neke slučajeve i na neke okolnosti koje su popraćene poprilično u javnosti, bilo je oko slučaja Mercel gospodin sudac Turudić, Uskok to se vraćalo na Vrhovni sud, nazad, odlučivalo, nagodba. Kako ste vi to preživjeli i promatrate, neki vaš komentar na cijelu situaciju. To se ipak radi o najvećem županijskom sudu i predsjednika najvećeg suda u Hrvatskoj.

Bošnjaković: Naravno da sam to pratio i mislim da je to završeno, obzirom na zadnju poruku vrhovnog suda. Naprosto županijski sud nije htio prihvatiti nagodbu koja je postignuta između državnog odvjetništva i okrivljenika.

Voditelj: Tko je u pravu bio na kraju? Ako gledamo Vrhovni sud.

Bošnjaković: Vrhovni sud je donio odluku i to je sada što se toga tiče završeno, ali takva nagodba vrijedi. Postoji stav županijskog suda da je kazna koja je određena i koja je postignuta u toj nagodbi nije dobro određena i oni ne prihvaćaju poziciju da oni nešto verificiraju s čime se ne slažu i gdje ne sudjeluju. Mislim da ćemo to otkloniti u izradi novog zakona o kaznenom postupku jer to je jedan novi institut koji je zapravo uveden ovim zadnjim zakonom o kaznenom postupku zapravo je to tako i ima određenih problema u primjeni, on je reguliran na određeni način. ali mislim da je to pitanje kada budemo radili novi zakon o kaznenom postupku što smo najavili i što će se zapravo dogoditi jer kazneni postupak ima cijeli niz slabosti. Vidimo da neki procesi jako dugo traju, da se to često vraća na početak.

Voditelj: Što konkretno u tom smislu napraviti? Jako je puno tih proceduralnih stvari.

Bošnjaković: Jako je puno proceduralnih stvari i složeni su procesi zapravo.

Voditelj: To objedinjavanje postupaka, veliki broj okrivljenih, sama činjenica da netko ne primi poziv za sud, cijelo ročište odgađa. To su te neke stvari koje bi se tu možda, trebale na neki način urediti, koji usporavaju jednostavno cijeli postupak.

Bošnjaković: Da, slažem se s vama. Upravo zato smo i najavili da ćemo raditi kompletni novi zakon gdje će sudjelovati i sudci, gdje će sudjelovati i branitelji, gdje će sudjelovati i akademska zajednica, profesori pa će svatko sa svoje pozicije reći što smatra zapravo da je cijeli problem u cijelom postupku. Cijeli niz stvari ste i vi sami rekli što i ja isto pričam da su najveći problem postupci gdje je veliki broj okrivljenih, gdje je veliki broj svjedoka koje treba saslušati, gdje je potrebno provesti i više vještačenja i onda već u takvom kompleksnom i složenom postupku ako se napravi neka greška onda u drugom stupnju se to ponovno vrati na prvi stupanj da se to sve ponovi.

Voditelj: Legalna opstrukcija kako bi rekli neki odvjetnici.

Bošnjaković: Tu onda nema kraja, tu moramo naći neke procesne mogućnosti da takve stvari ubrzamo. Zato ćemo raditi novi zakon, a u svakom slučaju zakon koji je sad na snazi u njemu su implementirane sve direktive europskog zakonodavstva. To su nam zadana polazišta od kojih moramo krenuti i koje ne možemo mijenjati, ali jedan dio stvari o kojima ste i sami rekli, u svakom slučaju možemo i s ciljem da unaprijedimo i da to ubrzamo.

Voditelj: Spomenuli smo i novog čovjeka na mjestu glavnog državnog odvjetnika gospodina Jelenića. On se, čini mi se, sad u zadnje vrijeme bavi nekim stvarima koje se odnose na njegovog predvodnika, optužba na pritisak na sudove, SMS-ovi i što reći oko toga?

Bošnjaković: Ja mislim da je on čovjek kontinuiteta, on je bio i dok je bio prethodni glavni državni odvjetnik, on je bio njegov prvi zamjenik. Vrlo je dobro upućen i u organizaciju i u strukturu državnog odvjetništva. I sami predmeti koji se rade, mislim da će on biti dobro rješenje za tu poziciju jer je jako dobro upućen u sve što se dešava. Donijet će, ja očekujem, jednu novu energiju, jedan novi elan u svemu tome.

Voditelj: Dobro, ali konkretno vidimo da se spominju SMS-ovi, policijski izvidi, nešto sve na tragu one priče s hotmailom isto tako i s provjerama SMS-ova koji dovode u sumnju nekakvu regularnost, nekakve pritiske prema sucima, sudskim vijećima. Jeli to realno uopće?

Bošnjaković: Pa to ćemo vidjeti, to je još u fazi predistrage, ne znam da bi neka službena istraga bila, ali to je redovan posao koji oni rade svaki dan ako nađu bilo što upućuje na počinjenje kaznenog djela tada će to dobiti neku snažniju formalnu inicijativu i okvir. To su stvari koje su u vrlo ranoj fazi ispitivanja nekakvih činjenica.

Voditelj: Pred kraj smo emisije. Rekao sam pred kraj da ću vas pitati. Bili ste u Srbiji prije nekoliko mjeseci, kako se razvija tu naša suradnja? Razgovarali ste sa srpskom ministricom

pravde spominjali su se zajednička povjerenstva komisija vezano i za razmjenu popisa optuženih za ratne zločine, kako se tu stvari razvijaju?

Bošnjaković: Imali smo sjednicu povjerenstva za razmjenu popisa osoba koje su procesuirane ili osuđene. Ta sjednica je bila kod nas, napravljeni su određeni zaključci, iskoraci znači da s druge strane dok Srbi sistematiziraju te popise jer oni to imaju disperzirano na više sudova tijela tako da njihovo ministarstvo nema u nekom cjelovitom obliku, ali obveza je da oni to prikupe i da nam dostave. Druga radna skupina je za izradu nacрта sporazuma o procesuiranju ratnih zločina, oni imaju sastanak sljedeći tjedan u Beogradu gdje će se razgovarati o temeljnim načelima tog sporazuma i oni rade na tome. Ja bih bio vrlo zadovoljan da mi sa Srbijom sklopimo jedan takav sporazum tko je za što nadležan, mogućnosti razmjene spisa.

Voditelj: Da se otkloni *neartikulirani izgovor*

Bošnjaković: Apsolutno, tako je. Da se otkloni i to, što je moguće putem tog sporazuma. Dakle, rad tih povjerenstava napreduje, oni se sastaju pa ćemo vidjeti rezultate.

Voditelj: Gospodine Bošnjakoviću, pri kraju smo emisije, ostalo nam je još 20 sekundi. Hvala Vam na dolasku A sada Vlada. Sutra, rekli smo, je set ovih zakona na vladi kreće u vladi i nadamo se da će polučiti rezultate što bolje.

Bošnjaković: Da, to je važno da on u praksi zaživi.

Voditelj: Poštovani slušatelji i gledatelji, ja sam Marin Erak ovo je bila A sada Vlada, naš je gost bio ministar pravosuđa Dražen Bošnjaković. Do slušanja. (<https://radio.hrt.hr/ep/ministar-bosnjakovic-o-reformskim-zakonima/259170/>)

Ministar Bošnjaković o reformskim zakonima

Slika 5.2. Emisija: A sada Vlada

5.3. Subliminalne poruke

Emisija *A sada Vlada* je tematski okrenuta prema politici i razgovori se vode jedino o aktualno zanimljivim temama vezanim za političke događaje. Marin Erak, novinar i urednik na Hrvatskom radiju u emisiji *A sada Vlada* ugostio je ministra pravosuđa Dražena Bošnjaka.

Tema ove emisije bila je vezana za reformu hrvatskog pravosuđa koja je od iznimne važnosti za javnost. Razgovorom su se dotakli referenduma o Istanbulskoj konvenciji gdje je ministar Bošnjaković iznio svoje mišljenje i stav. Opisao je i susret sa srpskom ministricom i ono što se odvijalo na sastanku, te što su uspjeli razriješiti o popisu vezanim za ratne zločine.

Svaka poruka prenesena je slušatelju kao informacija. Osim što su se razjasnili pojmovi i zakoni koji nisu bili poznati slušatelju, svaki slušatelj je na temelju informacija i činjenica koje su iznijete u ovom razgovoru mogao prosuditi slaže li se s ministrom oko neke određene teme ili ipak ne.

Razgovor je tekao potpuno mirno o suštini problema u hrvatskom pravosuđu. Tijekom razgovora vladala je ugodna atmosfera te se nije mogla osjetiti nelagoda. No, ministar je na svako pitanje odgovarao direktno i većinu vremena je svojim odgovorima oduzimao minutažu za nova pitanja. U polusatnoj emisiji ministar Bošnjaković je odgovarao na sve što je bilo vezano i što nije bilo vezano za postavljeno pitanje. Sam je otvarao teme jednu za drugom i nije ostavio previše prostora voditelju za vođenje emisije u željenom smjeru, svoje odgovore je vrlo detaljno obrazlagao, te je o svemu iznio svoje mišljenje i stav.

Detaljno i dugo odgovaranje na pitanja može se iščitati kao izbjegavanje nekih drugih tema koje mogu doći u toku emisije. Emisija je započela sa Zdravkom Mamićem i njegovim odlaskom u Bosnu i Hercegovinu, te o njegovom izručenju. Ministar je objasnio kako je došlo do toga te je spomenuo ugovor koji je 2012. godine sklopljen s Bosnom i Hercegovinom o izručenju osoba koje su prekršile zakon. Zapričao se o temi oko izmjene zakona i sudaca. Objasnjavao je kako izgleda set od šest zakona te proces njihova prihvaćanja. Naime, predočio je kako sustav danas funkcionira, što se treba promijeniti te što se njime želi postići u budućnosti. Razgovor se vodio i o prigovorima vezanim za imenovanje sutkinje u Zagrebu, pritom je pojasnio odabir sutkinje, objasnio je svaku fazu procesa odabira sudaca.

Novinar je bio pripremljen i apsolutno informiran o svakoj temi o kojoj je razgovarao s ministrom kao što intervju i zahtijeva. Ovakvo područje ili slično zahtijeva dobru pripremu i prije svega upoznati se sa svakom temom koja može biti povezana sa sugovornikom. Prije svega bitno je postaviti jasna i izravna pitanja i izbjegavati zatvorena pitanja u kojima sugovornik odgovara sa „da“ ili „ne“. Ako je potrebno novinar treba ponoviti pitanje kako bi dobio željeni

odgovor. Tijekom intervjua se ne smije prekidati sugovornika, osim ako razgovor nije krenuo u drugom smjeru.

Temelj novinarstva, i samog medija je informirati na što razumljiviji način. Institut sinergije znanosti i društva proveo je istraživanje o stupnju obrazovanja stanovništva u Hrvatskoj. Istraživanje je pokazalo da broj neobrazovanog stanovništva u 21. stoljeću raste. Čak 27,4 posto stanovništva iznad 19 godina završilo je samo osnovnu školu. Postoje i ruralne sredine u kojoj je neobrazovanost prešla 50% (<http://iszd.hr/2014/01/obrazovna-struktura-hrvatskih-opcina-i-gradova/>).

Podaci pokazuju veliki broj neobrazovanog stanovništva u Republici Hrvatskoj zato je zadaća novinara smisleno i jednostavno predstaviti vijest koju prenosi. Ako novinari ne stvaraju vijesti na svima razumljiv način i ne prepričaju/interpretiraju jasno ono što je visokoobrazovani sugovornik rekao publika ostaje neobaviještena kao i prije.

6. Radio Varaždin

Radio Varaždin se naziva i Prvi radio hrvatskog sjevera, ujedno je najstarija lokalna radio postaja Hrvatskoj. Osnovan je poticajem radioamatera Prerada Barbota, Vladimira Vigelea, Marija Jovana, Teodora Hirša i Cvetka Rukavine. Emitiranje je počelo dana 10. srpnja 1945. godine. Radio Varaždin emitirao je informativni sadržaj, i glazbu koju su izvodili solisti, narodni i plesni jazz orkestar.

Radio Varaždin je u jednom periodu bio nazvan i Radio Varteks. Osim imena, mijenjalo se mnogo toga u njegovom radijskom djelovanju. Mijenjala se uređivačka politika, programske sheme, ali i djelatnici. Jedini cilj ovog najstarijeg lokalnog radija bio je ostati vjeran svojim slušateljima. Najbitniji period djelovanja ovog radija bio je za vrijeme Domovinskog rata kada su ljudi u svojim skloništima slušali o zbivanjima na ratnom području. Radio Varaždin u dvadesetim godinama dovodi nove vlasnike te kreće novim putem uz neke nove emisije i nove načine rada.

U programu Radio Varaždina postoji kontakt emisija koja nudi interakciju sa slušateljima pod nazivom *O čemu pričati*, to je ujedno najdugovječnija emisija radija. Emisija nudi mogućnost slušateljima da postavljaju pitanja i daju ideje, i kreiraju neke nove teme koje novinari istražuju, te o njima vode emisiju. Ova emisija nudi odgovore rješava probleme koje slušatelji sami ne mogu riješiti. Stoga se Radio Varaždin naziva prijateljem cijele obitelji. Redakciju čine visokoobrazovani novinari i voditelji koji sami oblikuju radijski program s udjelom vlastite proizvodnje od čak 97% (<https://www.radioteka.org/radio-varazdin>).

Radio Varaždin koristi informacije Media servisa kako bi informirao slušatelje o događajima u državi i svijetu. Cilj informativnih emisija jest vjerodostojnost i sveobuhvatan izvor informacija. Novinari Radio Varaždina skreću pozornost na emisije iz kulture, sporta, gospodarstva, politike, zaštite okoliša, civilnog društva i svakodnevnog života. Posebna se pozornost posvećuje glazbi, čak 70% je zastupljena domaća zabavna i popularna glazba. Radio Varaždin njeguje glazbenu vrijednost i dobar ukus.

Ovaj radio je spoj tradicije, suvremenosti, kreativnosti i profesionalnosti. Radio Varaždin je odličan izbor za poslovne partnere koji se reklamiraju putem njega (<https://radio-varazdin.hr/#eluidb54ba2ed>).

6.1. Emisija *Intervju tjedna*

U emisiji *Intervju tjedna* razgovara se o aktualnim temama s gostima koji imaju različita gledališta na događaje, takvim se pristupom daje mogućnost mišljenja. Više različitih stajališta daje izbor slušateljima da shvate događaj te da steknu vlastito mišljenje o istom. Stvara se razvoj kulture govora i tolerancija u komunikaciji (<https://radio-varazdin.hr/#eluidb54ba2ed>).

6.2. *Intervju tjedna*

Sljedeći prikazani transkript ispisan je iz emisije *Intervju tjedna* koja se emitira na Radiju Varaždin.

Uvod: Prvi radio Hrvatskog Sjevera, Radio Varaždin. Jedan na jedan, oči u oči, uživo o svemu izravno i do kraja – Intervju tjedna.

Voditeljica Andrea Žigić Dolenc: Poštovani slušatelji i slušateljice, gost u intervjuu tjedna danas je gospodin Nenad Bakić. Matematičar, investitor, poduzetnik, financijski stručnjak, pokretač STEM revolucije u hrvatskim školama, vlasnik Varteksa, bloger i savjetnik predsjednice republike za digitalnu transformaciju i STEM. Gospodine Bakiću dobar Vam dan i dobro došli.

Bakić: Dobar dan Vama i hvala Vam na pozivu i dobar dan slušaocima. Samo bih rekao nisam vlasnik Varteksa nego sam dioničar, najveći dioničar.

Voditeljica: Dobro koliko je to najveći?

Bakić: Pa 50 – 48% tako nešto, to jest tako nešto, oko 50%

Voditeljica: Tako nešto? Ha ha. Dobro pričat ćemo malo kasnije o tome. No, u ovom prvom dijelu ćemo ipak više o STEM revoluciji. Nisam sigurna znaju li svi naši slušatelji zapravo što je to STEM.

Bakić: STEM je akronim koji se u školstvu odnosi na S to su science na engleskom. Zapravo se misli na prirodoslovne znanosti, tehnologiju, inženjerske struke, zanimanja i matematiku. Onaj tehnološki aspekt i znanstveni aspekt koji je zapravo u jezgri suvremenog kurikulumu svuda u svijetu, a Hrvatska je tu naročito zaostala. Tako da evo.

Voditeljica: Vi ste preko svog instituta za razvoj i inventivnost mladih pokrenuli kampanju za uvođenje micro bit računala u škole, dajte malo pojasnite kako bi to išlo?

Bakić: Mi smo dobrotvorna organizacija, prvenstveno je financiramo našim obiteljskim novcem i mi smo već zapravo četiri godine prisutni. Tako da, prve godine smo samo donirali obranu. Tko god nas je tražio dali smo mu robote ili tehnologiju koju je drugu trebao, onda smo tako radili godinu i pol dana, otprilike. Onda smo početkom 2016. godine, prije dvije godine pokrenuli naš prvi veliki projekt, a to je Croatian Makers robotička liga u kojoj smo donirali

preko 2500 robota u preko 500 obrazovnih ustanova širom zemlje, uglavnom osnovne škole, ali tu su dječji domovi i udruge i tako dalje. Razvijali smo sustav tih raznih projekata kako bismo dobili suvremenu tehnološku edukaciju u škole i onda su počeli ovi neki naši novi projekti, a to je prije točno godinu dana STEM revolucija kojom smo donijeli mala micro računala u preko tisuću obrazovnih ustanova širom zemlje. To su osnovne škole, srednje škole, udruge, opet dječji domovi, knjižnice i tako dalje. Zapravo se radi o fantastičnom malom uređaju micro bit koji je jako jeftin i vrlo sposoban i s njime se zaista može ući u programiranje i kompjuterska znanost na najjednostavniji mogući način i to smo nazvali STEM revolucijom jer smo time zaista provalili u Hrvatski obrazovni sustav, s kažem preko 1000 obrazovnih ustanova i donirali smo preko 20 000 računala.

Voditeljica: Zapravo je to nadišlo i vaša očekivanja.

Bakić: Apsolutno. Mi smo htjeli napraviti pilot projekt i onda smo se obratili javnosti kroz Crowdfunding kampanju koja se ispostavila da je, ne znam šest puta premašila naša očekivanja i to je bila najveća dobrotvorna Crowdfunding kampanja u povijesti Hrvatske i uz 2500 donatora i to je nadmašilo naša očekivanja, ali je diglo iznimno svijest o potrebi poduke računarstva u školama. Tako da vrlo brzo nakon toga smo dobili i partnera u projektu, prvi kako bih rekao pravi partner koji je prepoznao na jednoj službenoj razini što radimo je Varaždin i Varaždinska županija koja je baš motivirana tim našim radom i uz našu pomoć uvela programiranje za sve đake od prvog do četvrtog razreda, u svim školama kojima je ona osnivač. I to je zaista avangardno, to je na razini Hrvatske avangarda potpuna, u Europi je to, rekao bih uobičajeno. U švedskoj se uvelo programiranje, službeno, za sve đake prvog razreda prošle godine.

Voditeljica: Dobro to je bitno da bi se u konačnici dobila konkurentna radna snaga.

Bakić: Gledajte, kao prvo mi želimo omogućiti svim našim mladim sugrađanima da budu ravnopravni građani 21. stoljeća. Mi smo vam među netehnološki zaostalijim zemljama u obrazovanju u Europi uvjerljivo, a sad čak polako i u svijetu. Znači, prema analizama svjetske banke čak 60% hrvatske radne snage je pod visokim rizikom od kompjuterizacije. To znači da se na tim radnim mjestima ne upotrebljavaju suvremene tehnologije i kad one dođu ta radna mjesta će biti ugrožena jer će konkurenti iz drugih zemalja svijeta, ali u Hrvatskoj naprosto ugrozite radna mjesta. Osim toga, recimo još jedna druga ilustracija postoji kod nas je poznata PISA SCORE to je ocjenjivanje kvalitete srednjega školstva, pa onda imamo kurikularne reforme, repisa losa i tako dalje ima ekvivalent za osnivanje škole to je takozvani teams. Koji proučava prirodoslovne znanosti, matematiku u osnovnim školama. Upotrebom tehnologija, novih tehnologija u prirodnim znanostima u prirodoslovnim predmetima je hrvatska uvjerljivo zadnja u Europi. Svega 10% hrvatskih đaka u četvrtom razredu koristi nove tehnologije u prirodoslovnim predmetima. To vam je zaista katastrofalno, znači iduća prije nas je Slovenija s 22%, mi smo

zadnji s 10%, predzadnji 22%. I onda nakon toga ove razvijene zemlje imaju 80 – 90% đaka koji koriste nove tehnologije. Tako da smo mi na razini upotrebe nove tehnologije u školama na razini Afrike. E, sad naravno mnogi ljudi kad ne znaš da ne znaš onda si zadovoljan situacijom. Mi imamo čak te naše vračeve, ja ih još zovem zahrđali vjetrokazi, koji nas uvjeravaju da ne trebaju STEM kompetencije, da nećemo svi biti robotičari. Normalno da nećemo, ali svako dijete ima pravo biti ravnopravni građanin 21. stoljeća, imati tehnologiju koja će mu biti pismenost njegova kada bude na tržištu rada ili ne na tržištu rada, ali svakako za pet do deset godina je to pismenost.

Voditeljica: Krenuli ste u ovo zapravo vlastitim sredstvima, kasnije je došao ovaj Crowdfunding?

Bakić: Da, još uvijek je temeljno financiranje naš osobni novac, mi još uvijek najveći dio financiranja.

Voditeljica: Što vas zapravo motivira da osobni novac ulažete u bilo što?

Bakić: Pa dobro, ja sam uvijek, kad sam bio mali sam imao sklonost ka kompjuterima, tehnologiji. To si nisam mogao i nitko mi nije htio priuštiti i uvijek sam imao taj kompleks da sam mogao više i bolje i snažnije da sam se mogao tehnologijom baviti. Otišao sam na drugačiji studij matematike, nisam se time bavio. I sad kad sam stekao neke novce osjećam potrebu da zapravo omogućim drugima da.

Voditeljica: Jeste li filantrop, neki vas prikazuju i kao takvog?

Bakić: „Vi možete nazvati, mislim kako vi to zovete. To se tak na zapadu zove. Ljudi koji doniraju svoje novce posvećuju puno radno vrijeme tome, to vam je naziv za to. E sad dal' će te neko tako zvati ili neće to je njegov odabir.

Voditeljica: I ministarstvo obrazovanja podržalo je ovaj projekt.

Bakić: Mi smo pokušavali dugo, naša ideja je naravno ovo što se mi oslanjamo na dobru volju učitelja u školama i drugih edukatora iako je školski sustav jako loš. U njemu imate jako puno dobrih edukatora. Ili ne mora biti jako puno ili malo, svejedno, velim ima ih puno, puno u apsolutnom broju. Mi svoje aktivnosti uvijek oglasimo, oni nam se dobrovoljno jave i onda oni žele koristiti tehnologije da svojim đacima pruže više. Mi uvijek, na koncu ugovorimo sa školom u kojoj oni rade tako da smo službeni i izanalizirani, ali naravno uvijek nam je ideja pokušavati to izanalizirati sve više i više tako da smo uspjeli nagovoriti ministarstvo da zajednički idemo u projekt uvođenja informatike u osnovnim školama. Tako je krenuo projekt pro mikro, ministarstvo je kupilo ta mala računala za sve đake šestog razreda u osnovnim školama. Mi smo razvili sustav kurikulum, razvili smo lekcije iz deset predmeta u šestom razredu koje se rade računalima sada i 85% škola se dobrovoljno javilo, a hrvatska udruga poslodavaca je donirala 500.000 kuna za edukaciju učitelja koji su napravili, opet, ambasadori koje smo mi razvili koji su

dobili honorare za to koje smo mi razvili širom zemlje. Educirali smo 2000 učitelja da se bave suvremenom tehnologijom kojom će prenositi znanje svojim đacima, od kojih 30% nije programiralo nikad tih učitelja, a 40% je programiralo sporadično. To je osnova, to su temelji na kojima država uvodi službenu informatiku od petog do šestog razreda. To je za hrvatske razmjere nevjerojatna sinergija privatnog doniranog novca i države i poslodavaca to je sve jedan zajednički projekt koji je, rekao bih, prijeloman u hrvatskom školstvu. I taj projekt se zove PRO MICRO.

Voditeljica: Pripremajući se za ovaj razgovor, naravno da sam čitala na internetu što piše o vama i o cijelome projektu. Pojavljuju se i neki tekstovi u kojima se kaže da su upravo ti natječaji ministarstva za nabavu micro računala skrojeni po vašoj mjeri.

Bakić: Kako to mislite po mojoj mjeri, možete mi to pojasniti?

Voditeljica: Dakle da su uvjeti u natječaju takvi da mogu zadovoljiti samo vas odnosno.

Bakić: „Kako ja, gledajte, ja razumijem vaše zanimanje, ali vi kada se pripremate za emisiju trebate provjeriti što piše. Znači negdje na internetu može pisati da ste vi opljačkali banku pa ja mogu onda.

Voditeljica: Zato sad pitam?

Bakić: Onda ću ja provjeriti je li to istina, elementarne činjenice, pogledati da li je to demantirano i tako dalje. Mislim da je nepristojno prenositi, ovako kao što vi sada radite, potpuno neutemeljene i demantirane zlobne objave. Mi smo, odnosno ja sam, prošle godine 2 milijuna kuna sa svog tekućeg računa. Očekujem od vas urednice ili novinarke da ne plasirate klevete koje su kažnjive na ovaj način. Morate objasniti što je to partner, vi ne znate kako to objasniti ka sam ja to unutra koji je to partner i nekakve druge neistine.

Voditeljica: Evo objasnite, možete nam objasniti?

Bakić: Vi postavite kvalitetno pitanje, vi trenutno insinuirate da sam ja, da su neki moji partneri nešto. Koji partneri i kako sam ja njima partner. Vi meni postavite kvalitetno pitanje

Voditeljica: Evo, tko je partner?

Bakić: Vi ne možete meni postaviti pitanje, čuli smo da ste vi s vašim partnerima opljačkali banku, jer onda ja vas moram pitati, a gdje ste čuli i s kojim partnerima. I da li je demantirana ta kleveta i da li je netko optužen zbog toga. Morate se pripremiti, ne možete vi sad prenijeti bilo što s interneta. Recite koje je vaše konkretno pitanje.

Voditeljica: Recite tko je partner u ovoj.

Bakić: Ali moj partner ste rekli, mi nemamo partnera u tome. Javila se firma koja proizvodi micro računala. Vi svojim pitanjem insinuirate da je to naš partner, to nije naš partner i to je demantirano X puta. To je to.

Voditeljica: Eto to smo htjeli čuti, hvala vam lijepa na ovome. Jesmo li rekli sve bitno oko STEM revoluciji.

Bakić: Je li mi možete reći, Andrea, koji je vaš motiv da takve stvari iznosite u javnost koje su apsolutno neistinite.

Voditeljica: Naprosto to što se u javnosti barata.

Bakić: U kojoj javnosti Andrea. Ima javnost i javnosti. Vaša je internetska javnost.

Voditeljica: Pa internet je isto javnost.

Bakić: Pa vidite što piše na internetu sve.

Voditeljica: Pa znam, zato vas i pitam. Zato i želim da razjasnimo stvari.

Bakić: Znae što je internet? Internet je svašta nešto što napišu ljudi na čitavom svijetu.

Voditeljica: Evo jedan ste od najvećih.

Bakić: Koliko ste vi Andrea donirali prošle godine za dobrotvorne svrhe?

Voditeljica: Pa nisam donirala.

Bakić: Kada insinuirate da ljudi koji doniraju zapravo krađu.

Voditeljica: Nisam uopće to insinuirala. Jedan ste od najvećih ulagača na zagrebačkoj burzi.

Bakić: Nisam, ne.

Voditeljica: Niste?! (začudeno) Ali evo nedavno ste napravili dokapitalizaciju Varteksa?

Bakić: Da.

Voditeljica: To je nekih 25 milijuna kuna.

Bakić: Pa ja sam odavno dioničar Varteksa, bio sam to prepoznao kao dobro ulaganje, što se pokazalo da nije dobro ulaganje. Firma je bila pred samim kolapsom. To mogu vidjeti svi u financijskim izvješćima koji su izašli u međuvremenu. Bila je dokapitalizacija koja je neuspješno prošla i naprosto je firma došla pred sam zid, teška je bila odluka ali sam, kako bih rekao..

Voditeljica: Što vas je motiviralo, mislim uložiti 25 milijuna kuna u firmu koja ne zna kako će dalje.

Bakić: Svaki ulagač ulaže iz više razloga, prvo tako da zaštiti svoja prethodna ulaganja, drugo da svaki ulagač mora zaraditi nešto i treba se spasiti nešto u što si ulagao. Varteks je firma koja po mom sudu ima neku veliku budućnost, firma je velike prošlosti, a eto nije bilo drugih zainteresiranih i smatrao sam da je to jedini ispravni način da se firma spasi da doprinese glavninu tog ulaganja. To mi je bila iznimno teška odluka. Radije bih da imam te novce na računu ili spremljeno u inozemstvu, ali to je bila teška odluka i donio sam ju. Također je značajan dio u dokapitalizaciji investirao gospodin Košćec to su ljudi koji po mom sudu su na pleća stavili odgovornost da se to tako napravi.

Voditeljica: Jeste li posudili novac za isplatu plaća?

Bakić: Da. Firma je bila u tako lošem stanju i to sam javno objavio da sam ja kao dioničar posuđivao novce za isplatu plaća. Što bih rekao da nijedan dioničar na svijetu ne radi i ne očekuje se od njega, ali eto tako.

Voditeljica: Dobro je da građani...

Bakić: Mi vjerujemo da Varteks budućnost ima.

Voditeljica: Kakav bi Varteks trebao napraviti zaokret da se stvari promjene?

Bakić: Prvo Varteks je bio ostao potpuno bez obrtnog kapitala, znači oni koji su ušli u dućan, donedavno, a i sada vjerojatno to nije sjajno, nisam bio. Ostao je bez kolekcije, bez robe u dućanima i to vam znači vrlo brzu smrt. Ali s druge strane Varteks ima tri dobra biznisa, a to je šivanje za druge u razvoj modela, to su kao što se zna Boss i neke druge firme, to je šivanje odjeće posebne namjere i vlastite kolekcije i maloprodaja. Tako da, mislim da uz sva ta tri biznisa Varteks može imati budućnost, zaduženost je velika, ali nije tragična i vjerujem da se taj biznis može revitalizirati pokazati što može.

Voditeljica: Vi sigurno niste uobičajeni poslovni čovjek s obzirom na ovakve odluke koje donosite. Između ostalog i vaš poslovni početak je bio neobičan, dakle matematičar koji napušta posao asistenta na fakultetu i prodaje stan, odlazi u podstanarstvo da bi uložio u poduzetništvo.“

Bakić: „Dobro, nije to baš tako. Ja sam prodao stan tek kada sam firme koje sam osnovao nisu imale za plaće pa sam prodao stan da bi radnicima isplatio plaće. Ali to je odluka kao i svaka druga, u Hrvatskoj je neuobičajeno preuzimati rizik, brinuti o svojoj sudbini, a meni se to činilo normalno. Naprosto, ići za svojim srcem, osnovati firmu i pokušati razviti svoje proizvode i usluge.

Voditeljica: Koji je bio vaš prvi poduzetnički posao?

Bakić: Prvi je bio malo društvo, malo trgovačko društvo znači mala firma koja je radila analize financijskih instrumenata, za razne financijske institucije brokere i slično. To nije bilo uspješno i brzo je propalo, ali mi je otvorilo vrata u neki novi svijet, svijet investicija i onda sam išao drugim putem. Zaposlio se, kako to nije bilo uspješno zaposlio sam se u banci pa sam u banci naučio nešto pa sam nešto ulagao u dionice, pa onda tak je to krenulo, zavolio sam internet i onda je na koncu u nekom trenutku zapravo moj glavni poslovni pothvat bio vezan za internet. To je poznati portal, moj posao koji sam osnovao, vodio desetak godina i onda prodao.

Voditeljica: Zašto ste ga prodali?

Bakić: Pa zašto ne?

Voditeljica: Dobro ste zaradili pretpostavljam?!

Bakić: Pa.

Voditeljica: Neki kažu, sad ćete me opet kritizirati, da se radilo zapravo o prodaji baze podataka hrvatskih građana.

Bakić: Ne mogu vam odgovoriti na ovakvo pitanje, mislim moram vam iskreno reći pitanje vam je nesuvislo. Kako mislite baze prodaja hrvatskih građana.

Voditeljica: Baze podataka o hrvatskim građanima.

Bakić: Kako to mislite?

Voditeljica: Dakle je li moj portal *Moj Posao* imao bazu podataka?

Bakić: Moj Posao nema bazu podataka o hrvatskim građanima, Moj Posao je kao svaki web site, kao svaki biznis na internetu. Ima podatke svojih korisnika, Moj Posao je i dalje hrvatska firma, ne znam koji je točno problem na koji sugerirate. Vi mislite da je netko uzeo i otuđio podatke hrvatskih građana jer se promijenio vlasnik. Dali vi mislite kad neko proda banku nekom drugom ulagaču da je prodao podatke hrvatskih građana? To je vaša neka insinucija ili što ste htjeli reći? Dali je loše napraviti firmu i prodati stranim ulagačima, privući međunarodni kapital, vrhunski međunarodni kapital. Vi kažete neki kažu, dajte recite tko to kaže? Vi ste profesionalni, radite za plaću ovdje, ne znam tko je vaš vlasnik, vaš vlasnik je privatna firma ili je djelomično gradska?

Voditeljica: Djelomično je gradska, djelomično nije.

Bakić: Tko tu sad vaše podatke prodaje nekome, ako netko proda radio nekome, razumijete? E sada to neki kažu, dajte mi recite tko su ti neki? Pa ću moć odgovoriti kvalitetno možda.

Voditeljica: Pa možda evo, da krenemo na sljedeće pitanje.

Bakić: Vi ste dužni svojim slušaocima profesionalnu uslugu, objasnite svojim slušaocima što znači to neki kažu. Evo ja sad kažem, neki kažu vi ste opljačkali banku i vi ćete reći gospodine Bakić tko su ti neki, kako je to rekao. Tko su ti neki koji to kažu pa da vidimo.

Voditeljica: Može se naći na.

Bakić: Pa recite vi, vi imate papire, pripremili ste se pa recite.

Voditeljica: Evo ne mogu vam reći u ovome trenutku.

Bakić: Pa koja je svrha tog vašeg pitanja, jednog čudnovatog pitanja.

Voditeljica: Želim jednostavno dat građanima.

Bakić: Jeste li vi vidjeli koliku je dobit moj posao imao kad sam ga prodao?

Voditeljica: Recite?

Bakić: Pa jeste li vi vidjeli recite? Pitam vas

Voditeljica: Pa evo pitam vas.

Bakić: Ali odgovor je vaš, niste vidjeli, je li tako? Vi mislite da nije legitimno prodati firmu koja dobit.

Voditeljica: Naravno da je legitimno.

Bakić: Pa mislite da je taj kupio dobit, tko je taj neko?

Voditeljica: Pa firma je bila uspješna, bez daljnje.

Bakić: Tko je to prodao za koju svrhu, u koju bazu?

Voditeljica: Ja ne znam, pitam, nemam pojma. Zato pitam. Recite mi, ovako kao jedan uspješan čovjek, što smatrate svojim najvećim uspjehom

Bakić: Teško je pričati samo o sebi.

Voditeljica: Što vama čini najveće zadovoljstvo? Koji je od ovih uspjeha prčinio vama najviše zadovoljstva

Bakić: Od kojih svih uspjeha?

Voditeljica: Od vaših poslovnih uspjeha, rezultata?

Bakić: Pa naravno, osnivanje vlastitih društava i njihovih. Jeste li vi možda provjerili kako moj posao posluje sada? Koliko radnika zapošljava u Hrvatskoj? Koju uslugu radi građanima?

Voditeljica: Pa evo recite sada?

Bakić: Ovako pitate maliciozna pitanja.

Voditeljica: Ne, uopće ne.

Bakić: I potpuno ne kvalificirana pitanja, neobrazovana pitanja, vi ste po mom sudu.

Voditeljica: Promašila zanimanje?

Bakić: Apsolutno neprofesionalni.

Voditeljica: Zato ste tu da nam odgovorite.

Bakić: Pa nisam ja tu da me mučite s neprofesionalnim pitanjima i insinuirate zaista nevjerojatne stvari.

Voditeljica: Nije, nije istina.

Bakić: Jeste vi pogledali što radi Moj Posao sada, jeste bili na njemu kada, jeste pogledali koliko ima zaposlenih.

Voditeljica: Uopće ja ne sumnjam da je firma odlična, uopće ne govorim da se ne radi o uspjehu, kako da ne. Imate li neku preporuku kako uspjeti u Hrvatskoj?

Bakić: Pa teško je vidite i sami po svom relativističkom stavu da je u Hrvatskoj jako teško. Što god napraviš pozitivno, naravno imate često ljudi koji su iznimno negativni, koji ono što se kaže u Hrvatskoj je to da će ti sve oprostiti samo ne uspjeh. I onda imaš ljude koji što god da napraviš, čim bolje napraviš pokušavaju biti tim negativniji, pokušava te oblatiti. To je ta hrvatska zavist to vam je jedan, rekao bih naš brendirani proizvod. Hrvatska je nadaleko poznata po svojoj zavisti, po svojoj negativni, po nezadovoljstvu, tako da.

Voditeljica: Jeste li ikada razmišljali o odlasku iz Hrvatske?

Bakić: Jesam, jesam. Puno puta.

Voditeljica: Što vas je zadržalo?

Bakić: Zbog djece sam prvenstveno htio otići, ali sad zadnje dvije tri godine ne razmišljamo o tome. Ovaj projekt uvođenje u škole nam je nešto što nas zaista ispunjava, gdje vidimo neku

svoju veliku društvenu obavezu da to nastavim raditi i dalje i to nas trenutno drži čvrsto u Hrvatskoj.

Voditeljica: Možemo pozvati slušatelje da nam se pridruže ako imaju neko pitanje?

Bakić: Znaite što, ja ću sada morati sad brzo ići, tako da vas molim.

Voditeljica: Onda ćemo nastaviti bez pauze. Imate li ambicije ući u politiku?

Bakić: Ne.

Voditeljica: Zašto ne?

Bakić: Zašto da? Čovjek kad nešto radi, onda hoćete pit vino? Ne. Zašto ne? Ok, zašto ne, pitanje zašto da?

Voditeljica: Što mislite o situaciji u Hrvatskoj?

Bakić: Mislite ući u politiku službeno, u nekoj stranci, kandidirati se, to ste mislili?

Voditeljica: Pa mislim vi ste savjetnik predsjednice na neki način jeste vezani uz politiku.

Bakić: Ne. Nisam vezan uz politiku.

Voditeljica: Niste političar, ali što ste savjetovali predsjednicu?

Bakić: Nisam vezan uz politiku, to je opet neistina. Savjetnik predsjednice, znači drugi savjetnik. Imate posebne savjetnike predsjednike, imate savjetnika za Holokaust gospodina Branka Lustiga, ja sam uvjeren da nećete za njega reći da je vezan uz politiku, je li tako imat ćete dostojanstva da on sad dođe nećete pričati o njemu i o njemu direktno? Vidite ja sam savjetnik za digitalnu transformaciju i STEM isto tako stručni savjetnik koji pomaže da se neke stvari naprave, ali nećete biti neprofesionalni, pa ćete sugerirati da sam ja dio politike ili da sam vezan uz politiku. Ja nisam vezan uz politiku, potpuno sam nezavisan i nemam ništa s politikom.

Voditeljica: Što ste savjetovali predsjednici vezano uz STEM?

Bakić: Pa gledajte, digitalna transformacija je nešto što se događa u svijetu, što utječe na sve naše procese. STEM je dio edukacije koji je naravno ključ za digitalnu transformaciju i naravno da ću pomoći uredu predsjednice i predsjednici u formulaciji nekakvih stavova ili izjava i tako dalje.

Voditeljica: S obzirom da ste se bavili analizom tržišta, a i sami ste investitor u što je najprofitabilnije ulagati trenutno u Hrvatskoj?

Bakić: Opet ovo pitanje rekao bih vrlo nekvalitetno, po mom sudu je uopće pogrešno gledati što je najprofitabilnije ulagati. Nikom ne bih savjetovao da gleda ulaganja i da trči za onim što smatra da je najprofitabilnije ulagati. Naravno, profit i rizik idu jedno uz drugo, tako da najveći profit nosi najveći rizik. I sad je poanta ako ti želiš jako rizično nešto ulagati onda je to jako profitabilno, obratno ako želiš nešto što se tebi čini jako profitabilno to u sebi može nositi veliki rizik. Jedini pravi način za upravljati vlastitom štednjom ili ulaganjem je takozvani poredni pristup. Treba se elementarno educirati o načelima ulaganja pozivam svakog da ode na moj blog

Eclectica.hr i tamo postoji jedan veliki serijal osnove ulaganja odnosno ulagačke osnove i tamo postoje elementi o financijskoj pismenosti.

Voditeljica: Puno radite? Koliko traje vaš radni dan?

Bakić: Puno traje

Voditeljica: Imate li vremena za opuštanje, što je to što va opušta?

Bakić: Imam obitelj, to je primarna stvar. To je nešto što čovjeka opušta i čovjek uvijek može imati neke svoje hobije, baviti se raznim stvarima i tako.

Voditeljica: Kako vidite Hrvatsku za 20 godina?

Bakić: Hrvatska ima dva puta. Jedan je da opet perpetuiraj taj svoj negativistički put koji ju je doveo do ovamo do kamo je doveo, vi ste ilustrirali danas svojim nastupom jednim djelom. I onda je tu naša sudbina da mi imamo tu nevolju da ne možemo propasti zbog tog turizma koji će nas jednom rentnom pozicijom održavati na tom jednom negativnom putu gdje ćemo se samo sušiti sami u sebe i nećemo moć propasti. Bit ćemo zemljica zatvorenih načela, negativizma, zavisti i tako dalje sa samo 3,5 milijuna stanovnika i nesretna i nezadovoljna sama sobom. Drugi je put da napravimo radikalni zaokret, to je značajan zaokret ka produktivnosti ka imitaciji onoga što rade uspješne zemlje. To su Švicarska, Austrija, Švedska, Njemačka, Irska, mnoge Azijske zemlje i tako dalje. Praktički svi drugi, pa čak nam uzor mogu postati Bugarska i Rumunjska, a to znači jačanje institucija, prvenstveno vladavina prava, vladavina demokracije, prihvaćanje tržišnog gospodarstva, nasuprot mnogim još uvijek kod nas boljševičkim gledanjima na svijet i to je vrlo jednostavno. Zna se kakav je put ka uspjehu. Ostvarile su ga skoro sve svjetske zemlje.

Voditeljica: Što kažete na uspjeh gospodina Rimca?

Bakić: Ja sam u stalnom žiriju EY poduzetnika godine i naš odabir je za poduzetnika godine bio gospodin Rimac, vjerujem da iz toga slijedi što mislim o njegovom uspjehu. Rimac je senzacija za naše prilike i naravno nije slučajno da on privlači jako puno negativnih komentara i slično. Ja mu želim sav uspjeh i još dva puta toliko.

Voditeljica: Završimo onda ovaj razgovor s onim s čime smo i počeli. STEM revolucijom, dakle ona ide dalje iz škola, mislim da u knjižnice, dakle kako će se razvijati što možemo očekivati.

Bakić: Mi smo već sada došli do 100.000 djece u školama, a to je zapravo pokret. Revolucija koja se dogodila u školama koje imaju pristup suvremenim znanjima, koje mogu učiti računalnu znanost, programirati i imamo naravno robotičku ligu u kojoj se već 10.000 djece bavi robotikom. Ona, naravno, nije za svakoga, da bi se ti bavio robotikom moraš imati neku inklinaciju ka tome. Ako se baviš društvenim znanostima to ti nije bitno, ali zato imamo najveći broj djece koja će za sve znanosti trebati bit računalno pismena. U drugim našim aktivnostima ono što nas zanima je prosvjeđivanje i u lokalnim zajednicama. Sad smo pokrenuli akciju uđi na

programiranje u knjižnice koje ćemo pretvoriti u digitalne razvojne centre, to je preko sto knjižnica u Hrvatskoj. Financirali smo većinu u Crowdfunding kampanji i ideja nam je omogućiti ne samo djetetu, nego i odraslom građaninu da bude ravnopravni građanin 21. stoljeća.

Voditeljica: Možemo ovako optimistično završiti ovaj razgovor.

Bakić: Ja sam optimističan, a kako ćemo završiti to je stvar vašeg stava.

Voditeljica: Evo onda ću vam ja zahvaliti i budući da ste rekli da ste u žurbi da imate još puno obaveza najljepša vam hvala što ste bili gost u Intervjuu tjedna (<https://www.youtube.com/watch?v=5LE9Aq0EPeE>).

Intervju tjedna s Andreom Žigić Dolenc (gost Nenad Bakić)

Poslušajte koja su pitanja naše novinarke razlutila uspješnog poduzetnika i investitora Nenada Bakića, savjetnika predsjednice za digitalnu transformaciju i STEM. Kako je pokrenuo STEM revoluciju u hrvatskom školstvu, zašto je uložio 25 milijuna kuna u Varteks, kako je komentirao napise o sebi, objavljene na internetu.

Slika 6.2. Emisija: Intervju tjedna

6.3. Subliminalne poruke

Emisija *Intervju tjedna* na najstarijem lokalnom radiju vođena je kao djelomično opušten, no ozbiljan razgovor između novinarkе Andree Žigić Doleneć i poduzetnika Nenada Bakića. Za početak, Bakić je napomenuo da nije vlasnik nego dioničar Varteksa. U samom startu pokazao je svoj stav. Početak intervjuа započeo je pitanjem novinarkе o STEM revoluciji koja nije javnosti sasvim poznata.

Razgovor je vođen iza mikrofona i bez televizijskih kamera, ali se može pronaći snimka na Youtubeu koja je odrađena redakcijskom kamerom. Komunikacija je djelovala u potpunosti prirodno i profesionalno. Radijski slušatelji mogli su pridobiti sve informacije o novoj reformi koja započinje u školi. Početak emisije se u potpunosti temeljio na proizvodnji poruke odnosno informacije. Tijekom razgovora novinarka je postavljala pitanja za koja se pripremila i dok je konverzacija išla dobrim putem nije se našla u kolapsu.

Neočekivani obrat dogodio se nakon pitanja koje se nije svidjelo gospodinu Bakiću i u trenutku je odnos novinar – sugovornik zahladio. Subliminalna poruka može se iščitati iz nervoze koja se osjetila na pitanje o uvjetima natječaja. Naime, upitala ga je jesu li uvjeti natječaja, vezanog za STEM reformu, takvi da mogu zadovoljiti samo njega.

Bakić je naglo promijenio način odgovora, te je emisija krenula potpuno drugačijim smjerom. Iako voditeljica nije uspjela završiti pitanje, Bakić je s ljutnjom koju je iskazivao postavljao potpitanja. Kako bi smirila napetost, radijska voditeljica je nastavila razgovor novim pitanjem, ali odrješitost je Bakića savladala te nije dozvolio da se ova neugodnost završi. Bakić je na svako postavljeno pitanje postavljao potpitanje. Ono što je uspio primijetiti jest da novinarka nije bila dovoljno upućena u cijelu priču. Sastavila je popis pitanja kojim se željela rukovoditi, no nije očekivala da će razgovor krenuti u drugom smjeru.

Na pitanja o hrvatskoj budućnosti govorio je o Hrvatskoj koja se neće pomaknuti s točke dok god postoje zlobni ljudi koji šire negativnost, insinuirajući na voditeljicu što je na kraju emisije i potvrdio.

U većini slučajeva voditeljicu je prekidao i ne ostavljajući joj prostor za nova pitanja kako bi je prikazao neprofesionalnom. Svojim stavom ruši njenu reputaciju pred slušateljima. Iako je voditeljica postavljala pitanja koja su od opće važnosti više nije mogla dobiti niti jedan konkretan odgovor. Ono što se osjetilo u glasu voditeljice je frustracija, nelagoda i iščekivanje samog kraja emisije i gubitak volje za daljnjim razgovorom. Opuštenost koja je do tada bila prisutna je u potpunosti nestala. Gospodin Bakić je deset minuta prije kraja izravno odbio interakciju sa slušateljima uz izgovor da ima nedovršeni posao.

Pojam subliminalan objašnjava nešto što se događa ispod „praga“ percepcije, nešto ispod svega što vidimo, ali i čujemo. Osoba koja plače prikazat će suze kao smijeh. To su prikrivene poruke. Ne trebaju golim okom biti vidljive, ali ih se osjeti. Njegov nervoza i agresivan ton koji je zauzeo ostali su izraženi kroz ostatak emisije. Iz iskustva i literature može se zaključiti da neka pozadinska priča stoji iza grube reakcije. U suštini Nenad Bakić u ovom razgovoru nije riješio nikakav problem osim što je na sebe stavio sumnju. Nije prihvatio niti jedno pitanje koje nije bilo vezano za STEM revoluciju, na to se konstantno vraćao.

Još jednom se potvrdilo kako je za intervju bitna dobra priprema. Važno je otprilike imati pripremljene moguće odgovore sugovornika, te pažljivo slušati razgovor kako bi se na temelju konverzacije moglo ući u srž priče ili problematike. Novinar je taj koji oblikuje tijek emisije, treba biti strog, precizan i ozbiljan, ali dovoljno opušten da se slušatelji osjećaju ugodno pred svojim prijateljima. U intervjuu se postavljaju pitanja samo koja zanimaju javnost, a na svako pitanje bitno je dobiti konkretan odgovor te na njemu inzistirati ako je to potrebno. Takav način je nužan ne samo zbog javnog interesa o kojem novinar brine nego i zato što brine o vlastitoj reputaciji odnosno slušanosti svoje emisije i svoje radijske stanice, a i zato da bi slušatelji bili zainteresirani za daljnji tijek te ostali na određenoj frekvenciji.

Medij je taj koji oblikuje javno mnijenje medijske publike stoga je važno što uvjerljivije voditi razgovor. Novinar treba strogo i demokratično voditi emisiju jer je publika ta koja sama procesira informacije te stvara vlastiti sud o određenoj temi. Novinar se trudi pridobiti što više kvalitetnih odgovora kako bi se pronašlo rješenje za probleme ili barem kako bi javnost imala informaciju o stupnju problema.

Novinar treba, najviše što može, biti svjestan postojanja subliminalnih poruka te otkloniti njihov utjecaj ukoliko ih primijeti. Tijekom konverzacije novinar mora pratiti verbalnu i neverbalnu komunikaciju te upozoriti na grubost i agresivnost od strane sugovornika ako do toga dođe i otkloniti je, tako da slušatelji dobiju jasnu poruku o neprihvatljivosti nasilnog i grubog (koji ima namjeru zastrašiti) ili manipulativnog govora (koji ima namjeru prikriti).

7. Komparativna analiza

Urednik i voditelj emisije *A sada Vlada* koja se emitira na Prvom programu Hrvatskog radija je novinar Marin Erak. Diplomirao je na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu, i bavi se temama specifičnim za njegovo obrazovanje. Analitičar je hrvatskog pravosudnog sustava i sudski izvjestitelj. Dana 13.06.2018. godine ugostio je Dražena Bošnjakovića, ministra hrvatskog pravosuđa.

Marin Erak emisiju je najavio kratkim uvodom o gostu i o temama razgovora. Kod Eraka je vidljiva profesionalnost koju svaki novinar treba imati. Profesionalnost se primjećuje u detaljnoj informiranosti novinara o svim aspektima pravosuđa. Upravo zbog srodnog obrazovanja, novinar i sugovornik vode tečno i kvalitetno razgovorno izlaganje tema nadopunjujući jedan drugoga.

Intervju je započeo osvrtom na najatraktivniju priču tog perioda – izručenje Zdravka Mamića. Ministar se uz obrazloženje odgovora na Mamićev slučaj, dotakao sporazuma iz 2012. godine s Bosnom i Hercegovinom. Voditelj se nadovezao na sporazum, objasnivši problem s izručenjem Zdravka Mamića kojem se sudi za kaznena djela učinjena prije potpisanog spomenutog sporazuma. Navodi kako to nije jedini slučaj vezan za izručenje, spomenuvši Orsata Miljenića i njegov prijedlog o ograničenju odlaska ljudi iz Hrvatske, koji su pod teškim optužbama. Marin Erak prije postavljenih pitanja iznosi kratki uvod u narednu temu. Citirani primjer glasi: *Ne znamo sa sigurnošću je li on ima to državljanstvo ili nema, to će se utvrditi negdje drugdje. Vjerojatno će ga policija pozvati tamo na obavijesni razgovor i utvrditi sve te informacije, ali nije slučaj Mamić zapravo jedini, znamo u povijest što se sve događalo. Je li potrebno možda na neki način urediti to područje. Čuli smo od vašeg prethodnika gospodina Orsata Miljenića jedan prijedlog, da se zapravo na neki način ograniči odlazak i mogućnost odlaska ljudi koji su pod takvim teškim optužbama iz zemlje. Je li to nešto realno, je li se razmišlja u budućnosti o takvim stvarima.*

Ministar pravosuđa Dražen Bošnjaković bio je konkretan sugovornik, koji je na svako pitanje detaljno odgovorio uz dodatna objašnjenja i komentare. Međutim, kada je bila riječ o prijedlozima SDP-a vezanih za referendumska pitanja, ministar pravosuđa izjavljuje kako ih nije proučio. Smireno je i jednostavno objasnio način rada hrvatskog pravosuđa, način odabira sudaca i ostale funkcije ministarstva.

Tijekom intervjuja se zapravo može primijetiti razgovor dvaju istomišljenika. Voditelj: *Što konkretno u tom smislu napraviti? Jako je puno tih proceduralnih stvari.* Ministar Bošnjaković: *Jako je puno proceduralnih stvari i složeni su procesi zapravo.* Vođen je kvalitetan informativni razgovor u potpunosti razumljiv hrvatskoj javnosti.

S druge strane, prikazana emisija *Intervju tjedna* na lokalnom Radiju Varaždin, odvijala se u suprotnom smjeru nego što je bilo planirano. Emisiju predvodi spisateljica i novinarka Andrea Žigić Dolenc koja je u radijskom eteru ugostila poduzetnika i investitora Nenada Bakića.

Andrea Žigić Dolenc u uvodu predstavlja sugovornika, opisujući opseg njegova zanimanja i poduzetničke pothvate. Intervju započinje postavljenim pitanjem o STEM revoluciji koja se uvodi u škole, vjerujući da većina ljudi nije upućena u njegovo značenje.

Početak razgovora vođen je konkretnim i jednostavnim pitanjima. Djelovalo je kao da se razgovor postepeno razvija sve do trenutka kada sugovornik primjećuje neinformiranost novinarke. Bakić: *Jeste li vi vidjeli koliku je dobit moj posao imao kad sam ga prodao?* Voditeljica: *Recite?* Bakić: *Pa jeste li vi vidjeli recite?* Pitam vas. Voditeljica: *Pa evo pitam vas.* Ovakav način razgovora, više je nalikovao uličnom razgovoru nego intervjuu. Voditeljica je bila djelomično pripremljena na intervju uz očekivanje da će ona biti ta koja voditi razgovor.

Nenad Bakić bio je sasvim korektan sugovornik, sve dok se nije uznemirio prilikom pitanja o uvjetima natječaja. Njegov stav se potpuno promijenio i kroz cijeli se intervju osjećala napetost, te je razgovor otišao u drugom smjeru od očekivanog. Sugovornik bi prilikom medijskog nastupanja trebao biti otvoren, čak i kada se spomenu negativni navodi plasirani na drugim medijskim platformama, kako bi prikazao javnosti svoju stranu priče.

Nenad Bakić je tijekom intervjuja u potpunosti prešao granicu dobrog sugovornika, zbog otresitog načina na koji se odnosio prema voditeljici. Voditeljica: *Neki kažu, sad ćete me opet kritizirati, da se radilo zapravo o prodaji baze podataka hrvatskih građana.* Bakić: *Ne mogu vam odgovoriti na ovakvo pitanje, mislim moram vam iskreno reći pitanje vam je nesuvislo. Kako mislite baze prodaja hrvatskih građana?* Nenad Bakić je tijekom razgovora kroz više načina pokušao srozati reputaciju voditeljice, govoreći o njejoj neprofesionalnosti i nesuvislosti kod pitanja. Jedina tema o kojoj je Bakić otvoreno govorio vezala se za STEM revoluciju.

Usporedba koja slijedi isključuje medijski sistem djelovanja prikazanih emisija već se usporedba temelji prvenstveno na analizi emisije *A sada Vlada i Intervju tjedna*. Emisije nemaju nikakvih dodirnih elemenata. *A sada Vlada* koja se emitira na javnom servisu Prvog programa Hrvatskoga radija, slušateljima je osigurala kvalitetnu emisiju koja se drži visokih kriterija informiranja i obrazovanja. U komercijalnom servisu lokalne radijske postaje Radio Varaždin ne primjećuje se kvaliteta sadržaja, već do izražaja dolazi neprimjereno ponašanje Nenada Bakića koji je bio grub, nervozan i bahat prema voditeljici. U ovom intervjuu voditeljica Andrea Žigić Dolenc nije pokazala kvalitete novinara zbog nepripremljenosti za intervju.

8. Zaključak

Priroda nam je dala jedinstven medij – jezik, koji prenosi informacije „s uha na uho“. Razvojem tehnologije dobili smo i druge, sveprisutne medije: tisak, televizija, internet, radio, i društvene mreže postale su mediji koji prenose informacije. Svaki od navedenih medija ima svoju povijest i svoj način rada, ali svi imaju zajedničku funkciju da prenesu istinite ili neistinite informacije koje publika, bilo da su čitatelji, gledatelji ili slušatelji, može razumjeti i na temelju njih donositi odluke.

Slika govori tisuću riječi. Zbog toga je radio specifičan medij. On jedini ostavlja mogućnost percipiranja informacije kroz ton, bez slike. Gledajući televiziju primjećujemo slike iako nas glas prati tijekom gledanja. Čitajući novine možemo, a i ne moramo učiti slike. Internetom kruže slike koje nam pričaju priču. Slušajući radio stvaramo vlastite slike. Radio isključuje mogućnost zapažanja nečeg drugog ili trećeg, već od slušatelja zahtijeva slušanje programa s razumijevanjem bez dodatnih ometanja.

U svakom mediju, iako se teško percipiraju, nalaze se subliminalne poruke. Stvaraoci govora, razgovora, reklama i slika nekada nesvjesno plasiraju prikrivene poruke koje se kasnije razotkriju „skrivenima“ zbog stručnjaka koji provode istraživanja na tom području i koji provode vrijeme u proučavanju medijskog govora.

Subliminalne poruke zastupljene su u svakom mediju pa tako i na radiju. Prikrivene poruke mogu biti verbalni ili neverbalni znakovi psihološke prirode – grubost, agresivnost, kontranapad, mucanje, odugovlačenje, zastajkivanje, šutnja, neprestano ponavljanje već izrečenog, promjena u tonu, intonaciji i ritmu glasa. Radi se o uglavnom suptilnim znakovima koji se primjećuju tek detaljnijom analizom njihova značenja.

Komparativnom analizom emisija vidljiva je ona bitna razlika između javnog i lokalnog komercijalnog radijskog programa, koja se bazira na samoj strukturi tijeka emisije. Uočljiva je granica profesionalnog i neprofesionalnog intervjua kao i pripremljenost novinara. U javnom radijskom programu neizbježne su teme od iznimnog javnog interesa, dok lokalne komercijalne radijske postaje najčešće prenose teme važne za lokalnu zajednicu. Zbog različitih interesa šire javnosti i lokalne zajednice, Hrvatski radio i Radio Varaždin ugošćuju različite profile sugovornika.

Sumirajući temu završnog rada subliminalne poruke su svuda oko nas i jedino ih budno uho slušatelja može prepoznati.

Sveučilište
Sjever

SVEUČILIŠTE
SJEVER

IZJAVA O AUTORSTVU
I
SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, Gabriela Muzić (ime i prezime) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom Subliminalne poruke u radijskom novinarstvu (upisati naslov) te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

Gabriela Muzić
(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, Gabriela Muzić (ime i prezime) neopozivo izjavljujem da sam suglasan/na s javnom objavom završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom Subliminalne poruke u radijskom novinarstvu (upisati naslov) čiji sam autor/ica.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

Gabriela Muzić
(vlastoručni potpis)

9. Literatura

Knjige:

- [1] N. Zgrabljic Rotar, *Mit i informacija, dijalog i demokracija*, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2007.
- [2] M. Mučalo, *Radio – medij 20. st.*, Agram, Zagreb, 2010.
- [3] M. Najbar-Agičić, *Povijest novinarstva*, Sveučilište Sjever, Zagreb, 2015.
- [4] M. Plenković, *Komunikologija masovnih medija*, Barbat, Zagreb, 1993.

Internet izvori:

- [5] <http://www.4dportal.com/hr/zivot/3790-ratko-martinovic-subliminalne-poruke-okultna-simbolika-i-drustveni-inzenjering>), pristupljeno: 17.08.2018
- [6] <https://blog.vecernji.hr/ratko-martinovic/zakoni-o-subliminalnim-porukama-hrvatska-zabranjuje-podsvjesno-oglasavanje-3971>), pristupljeno: 17.08.2018
- [7] <http://www.mnovine.hr/lifestyle/obiteljski-kutak/subliminalne-poruke-sto-nam-podvaljuju> pristupljeno: 18.08.2018.
- [8] http://www.skole.hr/ucenici/ss?news_id=7521, pristupljeno: 21.08.2018.
- [9] <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=26414> pristupljeno: 23.08.2018.
- [10] <https://radio.hrt.hr/emisija/a-sada-vlada/692/> pristupljeno: 20.08.2018.
- [11] <https://hrcak.srce.hr/106397>, pristupljeno: 20.08.2018.
- [12] <https://www.radioteka.org/radio-varazdin>, pristupljeno: 24.08.2018.
- [13] <https://radio-varazdin.hr/#eluidb54ba2ed>, pristupljeno: 24.08.2018.
- [14] <https://hrcak.srce.hr/87876>, pristupljeno: 05.09.2018.
- [15] <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=55997>, pristupljeno: 05.09.2018.
<https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/interaktivna-karta-provjerite-koliko-hrvatska-ima-visoko-i-niskoobrazovanih-te-gdje-ih-ima-najvise---318684.html>, pristupljeno: 06.08.2018.
- [16] <https://dnevnik.hr/tema/rat+svjetova/>, pristupljeno: 16.08.2018.

Emisije:

- [17] <https://radio.hrt.hr/prvi-program/aod/ministar-bosnjakovic-o-reformskim-zakonima/259170/> pristupljeno: 27.08.2018.
- [18] <https://www.youtube.com/watch?v=5LE9Aq0EPeE> pristupljeno: 31.08.2018.

Popis slika:

- [1] <https://radio.hrt.hr/prvi-program/ep/ministar-bosnjakovic-o-reformskim-zakonima/259170/>, pristupljeno: 27.08.2018.
- [2] <https://www.youtube.com/watch?v=5LE9Aq0EPeE>, pristupljeno: 31.08.2018.